

**8.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜRETTİĞİ TARTIŞMA
METİNLERİNDE VURGULAYICI VE KAÇINSAMA
ÜSTSÖYLEM BELİRLEYİCİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ECE KARAZ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI**

**MERSİN
TEMMUZ -2024**

**8.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜRETTİĞİ TARTIŞMA
METİNLERİNDE VURGULAYICI VE KAÇINSAMA
ÜSTSÖYLEM BELİRLEYİCİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ECE KARAZ

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. ELÇİN YILMAZ**

**MERSİN
TEMMUZ - 2024**

ÖZET

8.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜRETTİĞİ TARTIŞMA METİNLERİNDE VURGULAYICI VE KAÇINSAMA ÜSTSÖYLEM BELİRLEYİCİLERİ

Üstsöylem (Metadiscourse) alanyazında Adel tarafından söylem hakkındaki söylem olarak tanımlanmaktadır. Hyland ise üstsöylemi bir metin üreticisinin metnin içeriğiyle ya da metin alıcısıyla ilişkisini düzenlemek için kullandığı dilsel araçlar olarak tanımlar. Kaçinsama üstsöylem belirleyicileri metin üreticisinin görüşüne ait tüm sorumluluğu almaktan geri durduğu durumlarda kullanılır. Vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri ise metin üreticisinin önermesine ait tüm sorumluluğu aldığı ve önermesinin kesinliğini vurguladığı durumlarda kullanılmaktadır. Metin üreticisi, üstsöylem belirleyicileri aracılığıyla metin alıcısını metnin nasıl okunması, nasıl yorumlanması ve metne nasıl reaksiyon verilmesi konusunda yönlendirir. Bu yönlendirme metnin ikna ediciliğini artırır. Bu nedenle de tartışma (ikna) metinlerinde üstsöylem belirleyicilerinin kullanımına daha fazla rastlanılmaktadır. Çalışmanın amacı 8.sınıf öğrencilerinin tartışma metinlerinde bilgiyi düzenlemek adına kullandıkları vurgulayıcı ve kaçinsama üstsöylem belirleyicilerinin nasıl kullanıldığını tespit etmektir. Bu bağlamda Alacakaya Ortaokulunda 2023-2024 eğitim-öğretim yılında eğitim gören otuz 8.sınıf öğrencisinin ürettiği yüz elli tartışma metninde yer alan vurgulayıcı ve kaçinsama üstsöylem belirleyicileri incelenmiştir. Vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri Urbanova'nın vurgulayıcı sınıflandırmasına göre, kaçinsama üstsöylem belirleyicileri Hyland'ın üstsöylem sınıflamasına göre incelenmiş ve Antconc 3.3. işlemeleme aracı ile sorgulanmıştır. Çalışmada nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz ve nicel analiz yöntemlerinden sıklık analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda 8.sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde kaçinsama belirleyicilerinin (f.555) frekans değeriyle vurgulayıcılardan (f.371) daha fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Söylem, Üstsöylem, Kaçinsama, Vurgulayıcılar, Tartışma Metni.

ABSTRACT

THE USAGE OF METADISOURSE MARKERS OF BOOSTERS AND HEDGES IN ARGUMENTATIVE TEXTS PRODUCED BY 8TH GRADE STUDENTS

Metadiscourse is defined as discourse about discourse in the literature. Hyland defines discourse markers as linguistic devices used by a text producer to organize the relationship between the content of the text and its reader. Hedges metadiscourse markers are used when the writer refrains from taking full responsibility for their opinion. In the other hand, boosters metadiscourse markers are employed when the writer assumes full responsibility for their proposition and emphasizes its certainty. Through metadiscourse markers, the author guides the reader on how the text should be read, interpreted, and reacted to. This guidance enhances the persuasiveness of the text. Therefore, the use of metadiscourse markers is prevalent in argumentative texts. The aim of the study is to determine how 8th grade students use metadiscourse markers of boosters and hedges in argumentative texts to organize information. In this context, metadiscourse markers of boosters in one hundred fifty discussion texts produced by thirty 8th grade students studying at Alacakaya Middle School during the 2023-2024 academic year were interrogated according to Urbanova's classification of emphasis, and metadiscourse markers of hedges were examined according to Hyland's metadiscourse classification using the Antconc 3.3 processing tool. The study utilized descriptive analysis as a qualitative analysis method and frequency analysis as a quantitative analysis method. As a result of the study, it was observed that metadiscourse markers of hedges (f.555) were used more frequently than markers of boosters (f.371) in discussion texts produced by 8th grade students.

Keywords: Discourse, metadiscourse, hedges, boosters, discussion texts.

TEŞEKKÜR

Tüm yüksek lisans eğitimim sürecinde ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Ürettiği Tartışma Metinlerinde Vurgulayıcı ve Kaçınsama Üstsöylem Belirleyicileri adlı tezimin her aşamasında emeği olan danışmanım Prof. Dr. Elçin YILMAZ'a sabrı, anlayışı ve emeğinden dolayı teşekkürü borç bilirim.

Tezimin her aşamasında en az benim kadar emeği olan, her an beni destekleyip yanımda olan ve beni her zaman başarabileceğime inandıran sevgili eşim Barış KARAZ'a sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.3. Problem Cümlesi.....	3
1.4.Alt Problemler	3
1.5.Sayıtlılar	3
1.6. Sınırlılıklar	3
1.7.Tanımlar	4
BÖLÜM 2 KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	5
2.1.Üstsöylem.....	5
2.2.Üstsöylem ve Tartışma Metinleri.....	6
2.3.Üstsöylem Modelleri.....	7
2.4.Kaçınsamalar	21
2.5.Vurgulayıcılar	23
2.6.İlgili Çalışmalar	25
BÖLÜM 3 YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Yöntemi	29
3.2.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	29
3.3.Veri Toplama Araçları.....	30
3.4.Verilerin Çözümlemesi	30
BÖLÜM 4 BULGULAR	31
4.1.Vurgulayıcı Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanım Sıklığı.....	31
4.2.Kaçınsama Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanım Sıklığı	40
4.3.Açık Uçlu Uyarılara Yönelik Yazılan Tartışma Metinlerinde Vurgulayıcı ve Kaçınsama Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanım Sıklığı ve Dağılımı.....	47
BÖLÜM 5 TARTIŞMA.....	53
BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
6.1.Sonuç	55
6.2.Öneriler.....	56
KAYNAKÇA	58
EKLER	63
EK-1 ETİK BEYANI.....	63
EK-2 ORJİNALLİK RAPORU.....	64
EK-3 ÖZGEÇMİŞ	65
EK-4 MEB İZİN BELGESİ.....	66
EK-5 VELİ ONAM FORMU.....	67

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1 <i>Williams'in (1981) üstsöylem sınıflandırması</i>	8
Tablo 2 <i>Crismore'un (1983) üstsöylem sınıflandırması</i>	9
Tablo 3 <i>Vande Kopple'in (1985) üstsöylem sınıflandırması</i>	10
Tablo 4 <i>Crismore, Markkanen ve Steffensen (1993)'in üstsöylem sınıflandırması</i>	12
Tablo 5 <i>Adel'in (2006) üstsöylem sınıflandırması</i>	13
Tablo 6 <i>Hyland'in (1998) üstsöylem sınıflandırması</i>	14
Tablo 7 <i>Hyland'in (2005) üstsöylem modeli</i>	15
Tablo 8 <i>Bağlayıcıların içsel ve dışsal rolleri</i>	16
Tablo 9 <i>Belirleyicilerin işlevleri</i>	17
Tablo 10 <i>Bilgi açısından konumlama belirleyicilerinin beş kaynağı</i>	20
Tablo 11 <i>Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırması</i>	20
Tablo 12 <i>Kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin tanımları</i>	23
Tablo 13 <i>Vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin sıklık dağılımı</i>	30
Tablo 14 <i>Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırmasına göre bulguların dağılımı</i>	32
Tablo 15 <i>Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırmasına göre bulguların alt ulamlara dağılımı</i>	32
Tablo 16 <i>Vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinin dağılımı ve kullanım sıklığı</i>	33
Tablo 17 <i>Kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin dağılımı ve kullanım sıklığı</i>	40
Tablo 18 <i>Uyarılara yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı</i>	47
Tablo 19 <i>"Köyde mi yaşamak istersiniz şehirde mi yaşamak istersiniz?" açık uçlu uyarılara yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı</i>	48
Tablo 20 <i>"Okullarda okul kıyafeti mi giyilmelidir, serbest kıyafet mi giyilmelidir?" açık uçlu uyarılara yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı</i>	48
Tablo 21 <i>"Sizce eski eski insanlar mı daha mutluymuştu, şimdiki insanlar mı daha mutlu?" açık uçlu uyarılara yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı</i>	48
Tablo 22 <i>"Kadın-erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?" açık uçlu uyarılara yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı</i>	48
Tablo 23 <i>"Sizce para ile her şeyi almak mümkün müdür?" açık uçlu uyarılara yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı</i>	48

KISALTMALAR

Akt.: Aktaran

Diğ. : Diğerleri

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Vb. : Ve benzeri

Vd.: Ve diğerleri

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemleri, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Üstsöylem (metadiscourse), alanyazında çoğunlukla “söylem hakkında söylem” olarak tanımlanmaktadır (Adel, 2006). Hyland’a (2000) göre üstsöylem, bir metin üreticisinin metnin içeriğiyle ya da metin alıcısıyla ilişkisini düzenlemek için kullandığı dilsel araçlardır. Üstsöylemin kullanımı hem metin üreticisinin bir metni tutarlı ve metin alıcısı tarafından anlaşılabilir hale getirme yeteneği hem de metin üreticisinin metnini belli bir bağlamda ifade etmesi ve bunu yaparken de bakış açısını ortaya koyması, metin alıcısına karşı olan hassasiyetini ve iletmek istediği mesajla olan ilişkisini de metnine aktarabilme yetisi ile ilişkilendirilebilir (Hyland, 2000).

Üstsöylem belirleyicilerinden kaçınınsamaları kullanan metin üreticisi, vaatlerini sınırlar ve iddialarını değerlendirir. Bu sayede iddialarının gerçeklik ve kesinlik derecesini doğrular. Kaçınınsamalar, kesin bir bilgi sunmak yerine kabul edilebilir bir çıkarıma dayalı önermelerdir. Vurgulayıcılar ise kaçınınsamaların aksine kesinliği belirten, önerilerin savı güçlendiren dilsel öğeler olarak nitelendirilir. Kaçınınsama ve vurgulayıcıların metinde birlikte bulunmaları metin üreticisinin farklı görüşlere ilişkin duruşunu göstererek metne olan bağlılığını belirtir (Beyazyıldırım, 2022).

Metin üreticisi, üstsöylem belirleyicileri aracılığıyla metin alıcısını metnin nasıl okunması ve yorumlanması gerektiği ve metne nasıl tepki verileceği konusunda yönlendirir. Bu yönlendirme, metnin ikna ediciliğini artırır (Crismore vd., 1993). Tartışmacı (ikna edici) metinlerinde metin üreticisi kendi bakış açısını ve görüşlerini yansıttığı için üstsöylem belirleyicilerinin kullanımının fazla olduğu görülmektedir (Crismore, 1989).

Alanyazın incelendiğinde ortaokul kademesinde yer alan öğrencilerin yazdığı tartışma metinlerinde üstsöylem belirleyicilerinin kullanımı ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmada bu eksiklikten yola çıkılarak 8.sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde yer alan vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı ve nasıllığı betimlenmeye çalışılmış, kaçınınsama ve vurgulayıcıların

dağılımları incelenerek öğrencilerin tartışmacı metin yazma becerileri incelenmeye çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Hyland (2005), üstsöylemin özelliklerinden ve işlevlerinden bahsederken üstsöylemin özelliklerinin öğretilmesinin üç temel avantajını ortaya koymaktadır. Birincisi, öğrenciler metnin, metin alıcıları için sunduğu bilişsel talepleri ve bu talepleri karşılamak için kullanabilecekleri stratejileri fark edebilirler. İkincisi, bu durum öğrencilere kendi fikirlerini ifade etmek için gerekli kaynakları sağlar. Üçüncüsü, öğrencileri bu fikirleri metin alıcılarıyla tartışmaya teşvik eder. Bu açıdan üstsöylem kavramına sınıfta dikkat çekmenin farklı avantajları ve katkıları da bulunmaktadır. Bu avantajlar arasında önermeleri bağlam içinde yerleştirerek anlamı artırmak, metnin ikna ediciliğini güçlendirmek, çağrışımları ve anlamı zenginleştirmek, bağdaşıklığı desteklemek ve konuları net bir şekilde birbirine bağlamak yer alır. Ayrıca metin üreticisinin belirsizliklerini ve pozisyonunu vurgulamak, metin alıcısının gerçeği subjektif bir şekilde yorumlaması konusunda farkındalık yaratmak ve metin alıcısının iş yükünü azaltmak için önemli noktaları vurgulamak ve fikirler arasında bağlar kurmaktır (Hyland, 2005). Üstsöylemin öğrenciler için yararına bakıldığında nitelikli bir dil eğitimi için üstsöyleme programlarda yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak ilkökul, ortaokul ve lise ders programlarında üstsöylem ile ilgili eğitimlerin yer almadığı görülmektedir (MEB, 2019).

Türkçe alanyazın incelendiğinde ortaokul kademesinde yer alan öğrencilerin yazdığı tartışma metinlerinde üstsöylem belirleyicilerinin kullanımı ile ilgili ve Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı dilsel öğeleri sınıflandırması temel alınarak öğrenciler üzerinde yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Yabancı alanyazın incelendiğinde ise Ucelli, Dobbs ve Scott'ın çalışmasında (2012) lise öğrencileri tarafından yazılan 51 ikna edici (tartışma) metindeki yazma kalitesinin dilsel belirleyicilerini incelemiş ve söylem düzeyindeki unsurlar araştırmacılar tarafından kodlanmış; Malvey'in (2017) çalışmasında lise öğrencilerinin yazılı ve sözlü dildeki ikna edici dil görevlerindeki sözdizimsel karmaşıklıklar belirlenmiştir. Her iki çalışmada lise düzeyinde yapılmış çalışmalardır ve tartışma metinleri incelenmesine rağmen üstsöylem belirleyicileri incelenmemiştir.

Kondowe (2014) ise çalışmasında sekiz farklı disiplinde yazılmış akademik metinleri kaçınınsama ve vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri açısından incelemiştir. Dontcheva-Navratilova (2016) ise uluslararası Applied Linguistics ve Discourse and Interaction

dergilerinde yayımlanan dilbilim alanındaki makalelerin özet bölümlerinde kaçınınsama ve vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini incelemiştir. Yabancı alan yazında yer alan çalışmalara da bakıldığında genel olarak akademik metinlerde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin incelendiği görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı 8.Sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin neler olduğu ve kullanım sıklıklarının ne şekilde dağılım gösterdiğini saptamaktır. Bu çalışmanın yukarıda belirtilen kıstaslar açısından alanyazına katkı sağlayan bir çalışma niteliğinde olduğu düşünülmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

8. sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerde vurgulayıcı ve kaçınınsama ve üstsöylem belirleyicileri nelerdir ve kullanım sıklıkları ne şekilde dağılım göstermiştir?

1.4. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir;

1. 8. Sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri nasıl dağılım sergilemektedir?

2.8. Sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri nasıl dağılım sergilemektedir?

3.8.Sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri açık uçlu uyarılara göre nasıl dağılım sergilemektedir?

1.5.Sayıtlar

Araştırmanın veri kaynağı olan tartışma metinlerinin, evreni ve örneklemini yansıtacak düzeyde olduğu varsayılmıştır. Öğrencilerin, araştırmada kullanılan tartışma metinlerine gerçek beceri ve duygularını yansıttığı varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Elazığ ili Alacakaya İlçesinde bulunan Alacakaya Ortaokulu'nda 2023-2024 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören otuz 8.sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Bu öğrencilere uzman görüşü alınarak belirlenmiş olan beş açık uçlu uyarı yöneltilmiş ve bu doğrultuda beş tartışma metni yazmaları istenmiştir. Çalışma bu öğrencilerin yazdıkları yüz elli tartışma metni ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Bu çalışmanın temelinde yer verilen kavramlar aşağıda tanımlanmıştır.

Tartışma Metni: Tartışma, bir konu ile ilgili birbirine zıt olan görüşlerin savunulmasıdır. Tartışmacı metin, metin üreticisinin bir konuyu ele alırken düşüncelerini geliştirme yöntemlerini kullanarak görüşlerini desteklediği ve aynı zamanda karşı argümanları çürütürken konuyu sonuca bağladığı bir metin türüdür (Coşkun & Tiryaki, 2011).

Söylem: Söylem, dilin sözlü ya da yazılı bir materyal üzerinde bulunduğu bağlamın sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik özelliklerini yansıtmadır denilebilir. En genel tanımıyla söylem, “yazılı ve sözlü dil kullanımı, toplumsal bir pratik biçimi”dir (Coupland & Jaworski, 2006, s.3).

Üstsöylem (Metadiscourse): Metin üreticisinin metinde söylemek istediklerini belirginleştirmek için yaptığı, gönderimleri ile söylemini vurgulayarak ortaya koyduğu dilsel ve retorik manifestodur (Schiffrin, 1980). Üstsöylem ile metin üreticisinin konumu güçlenir, metin üreticisi- metin alıcısı arasındaki ilişki kurulur ve iletişim kolaylaşır (Hyland, 2004).

Kaçınsamalar (Hedges): Kaçınsama, metin üreticisinin bilgiyi kesin olarak değil ihtimal olarak sunmasıdır. Kaçınsamalar, metin üreticisinin öne sürdüğü savın tüm sorumluluğunu üstüne almaktan geri durduğu ve savının tartışmaya açık olduğunu gösterdiği durumlarda kullanılan üstsöylem belirleyicileridir (Adel, 2006; Oktar & Cem Değer, 1999).

Vurgulayıcılar (Booster): Metin üreticilerinin, metindeki savlarının kesinliğini belirtmek için (Ziggiotto, 2016) ve farklı görüşlerden veya olası karşıtlıklardan kaçınmak için (Khedri ve Kritsis, 2018) kullandıkları; genellikle bir gerçeği kabul etme, kesinlik ifadesi, derin bir bağlılık veya güçlü bir inanç ifadesi (Mahmood & Javaid, 2017) olan üstsöylem belirleyicileridir.

BÖLÜM 2

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusuyla ilgili temel kavramlara yer verilerek kavramsal bir çerçeve çizilmiştir.

2.1.Üstsöylem

Söylem, en genel tanımıyla, “yazılı ve sözlü dil kullanımı, toplumsal bir pratik biçimi”dir (Coupland & Jaworski, 2006, s.3). Türk Dil Kurumu’na göre söylem: “1. Söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz. 2. Kalıplaşmış, klişeleşmiş söz, ifade. 3. Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez.”dir şeklinde yer almaktadır. Bu söylem tanımı, söylemin en basit haliyle günlük ifadelerde yer alan tanımı olarak nitelendirilebilir.

Güncel söylem analizlerinde sıkça kullanılan üstsöylem kavramı ise ilk kez Zelling Harris (1959) tarafından metin üreticisinin kitle anlamlandırmasını dil aracılığıyla yönlendirmesi anlamında kullanılmıştır (Hyland, 2005). Aynı biçimde, Crismore (1984, s.2) üstsöylemi "yazarın söylem hakkında detaylı bir şekilde konuşması veya yazması; metin üreticisinin metin alıcısını bilgilendirmekten ziyade yönlendirmek için açık ya da kapalı bir biçimde söyleme müdahale etmesi" olarak tanımlar.

Lautamatti'ye (1978) göre üstsöylem konuşma dışı dil unsurları olarak tanımlanırken; Williams (1981) üstsöylemi, metinde ele alınan konu dışındaki her şeyi iletişim olarak tanımlamaktadır. Crismore, Markkanen ve Steffensen'a göre (1993) ise üstsöylem, önermesel içeriğe katkı sağlamayan ancak o metin alıcısının verilen bilgiyi düzenlemesine, yorumlamasına, değerlendirmesine yardımcı olan dilsel unsurlardır.

Vande Kopple'a göre (1985) üstsöylem, metin üreticisinin varlığına işaret eden ve önermesel bilgi eklemeyen dilsel kaynaklardır (Hyland, 2005). Ancak Hyland (2005) bu tanımın kapsamını yetersiz bulur ve terimin tanımlanması kolay ancak sınırlarının belirlenmesinin zor olduğunu belirtir. Bu nedenle, Swales (1990) ve Nash (1992) gibi araştırmacılarla birlikte üstsöylemi "bulanık" olarak nitelendirir. Vande Kopple'a göre üstsöylem "Gelişen metne ve metnin yazarı ile metin alıcısı gönderimde bulunan özdönüşlü dilsel kaynaklar" dır (Hyland & Tse, 2004, s. 156).

Üstsöylem, yazma ve konuşmanın toplumsal ve iletişimsel bağlamda nasıl işlediğini anlamaya yönelik bir kavramdır. Bu kavram, bireylerin metinlerini oluştururken nasıl bir duruş sergilediklerini ve iletişim amaçlarını nasıl gerçekleştirdiklerini açıklamaya çalışır.

Üstsöylem sayesinde metin üreticileri, metinlerini düzenleyebilir, kendi tutumlarını belirtebilir ve okuyucu ile etkileşime geçebilirler. Ayrıca, hem metin üreticisi hem de metin alıcısı, üretilen söylemin türüne ve bağlamına dair bilgi sağlar; yani temelde iletişimi nasıl şekillendirdiğimizi gösterir. Üstsöylem olmaksızın, metin alıcıları metinleri doğru bağlama oturtmakta zorlanırken, metin üreticileri de etkili iletişim kurmada güçlük çekerler. Bu nedenle, metin üreticileri üstsöylemi kullanarak iletişimi kolaylaştırır, kendi konumlarını belirginleştirir ve metin alıcısıyla sağlam bir ilişki kurarlar (Hyland, 2005, aktaran Uzun, 2002). Ayrıca üstsöylem sayesinde söylem organize edilerek metin alıcısı metne dahil edilir ve metin üreticisinin tutumu belli olur (Fuertes-Olivera vd., 2001).

Üstsöylem; “yazarın, metinde ne söylemek istediğini belirginleştirmek için yaptığı gönderimler ve söylemi vurgulayarak ortaya koyduğu dilsel ve retorik manifestodur” (Schiffrin 1980, s.231). Bu bağlamda metin üreticisi, çeşitli üstsöylem araçlarını kullanır. Bu araçlar, üstsöylem belirleyicileri olarak adlandırılır. Üstsöylem belirleyicileri, metnin içeriğiyle doğrudan ilgili olmasa da metin üreticisinin, metin alıcısıyla etkili iletişim kurmayı hedeflediğini ve metnin anlamını doğru anlaması için okuyucunun ihtiyaçlarını dikkate aldığını gösterir. Etken veya edilgen eylemden hangisinin tercih edildiğini, karşıtlık belirten, düşünceyi değiştiren ya da bilgi ekleyen bağlaçların kullanım sıklığı gibi tercihleri ortaya çıkarır (Şen, 2019). Bu nedenle üstsöylem sayesinde bireylerin dilsel kullanım yönelim tercihleri tespit edilebilir.

2.2.Üstsöylem ve Tartışma Metinleri

Tartışma, bir konu ya da olay üzerinde, birbirine zıt olan görüşlerin karşılıklı olarak savunulması durumudur (Özkan vd., 2006). Tartışmacı metin türü ise metin üreticisinin bir konuyu ele alırken düşüncelerini geliştirme yöntemlerini kullanarak görüşlerini desteklediği ve aynı zamanda karşı argümanları çürütürerek konuyu sonuca bağladığı bir metin türüdür (Coşkun & Tiryaki, 2011). Tartışmacı metinler, biçim özellikleri ve yazılış amaçları doğrultusunda bilgilendirici metin türü olarak değerlendirilmektedir (Gökçe, 2016). Bilgilendirici metinler, metin alıcılara belirli bir konu hakkında bilgi sağlamak amacıyla yazılan metinlerdir. Bu metinler genellikle nesnel bir dil kullanır ve belirli bir konuyu anlamalarına yardımcı olmak için açıklayıcı bilgiler içerir. “Bilgilendirici metinlerde okuyucuyu bir düşünceye ikna etmek, bir düşünceyi kanıtlamak veya tartışmaya açmak amacı ve çabası vardır” (Karatay & Okur, 2012, s.402). Bu nedenle tartışmacı metinlerin bilgilendirici metinler içerisinde yer aldığını söylenebilir.

Tartışmacı metinlerde, birbirine zıt iki görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden birincisi metin üreticisinin desteklediği; diğeri ise metin üreticisinin savunmadığı, tartışılması beklenen görüştür. Metin üreticisi, öne sürdüğü savı doğrulamak için çeşitli argümanlar sunarak metin alıcısını ikna etmeyi amaçlar. Bu noktada Keleş ve Kiriş'in (2010) söylediği gibi tartışmacı metin, metin üreticisinin düşüncesini savunun bir avukat niteliğindedir çünkü temelinde metin alıcısını ikna etmek vardır.

Tartışmacı metin türü, metin alıcısının görüşünün metin üreticisinin görüşü doğrultusunda değişmesini ve benimsenmesini amaçladığı için metin alıcısını yönlendirmeyi hedefler ve böylece metin alıcısı ile bağ kurar. Metin üreticisinin metin alıcısı ile bağ kurmasını sağlayan ve süreci yönlendiren bazı öğeler bulunmaktadır. Bu öğeler üstsöylem belirleyicileridir. Üstsöylem belirleyicileri; metin üreticisi ile metin alıcısı arasındaki iletişimi sağlayan, metnin metin alıcısı üzerindeki etkilerini düzenleyen dilsel öğelerdir (Schiffrin, 1980; Hyland, 2000). Bu nedenle tartışma (ikna) metinlerinde iletişimsel amacı sebebiyle üstsöylem belirleyicilerinin kullanımı fazladır (Crismore, 1989).

Tartışmacı metinlerde metin üreticisinin kendi iddiasını oluşturmak için *bence, bana göre, tabii ki, hiç şüphe yok ki* gibi ifadeler kullandığı görülür. Metin üreticisi aynı zamanda karşı iddiaların varlığından da haberdardır. Metin üreticisi başka iddiaların da olduğunu belirtmek için *bazılarına göre, bazı kimseler, birçok insana göre* gibi ifadeler kullanabilir (Coşkun & Tiryaki, 2011). Bu ifadeler üstsöylem belirleyicileri içerisinde kaçınınsama ve vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri olarak yer almaktadır.

2.3.Üstsöylem Modelleri

Alanyazın incelendiğinde çeşitli üstsöylem çalışmalarının olduğu görülmektedir. Williams (1981,1982), Crismore (1983), Vande Kopple (1985), Crismore, Markkanen ve Steffensen (1993), Hyland (1998), Hyland (2005) gibi araştırmacılar tarafından üstsöylem modelleri geliştirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde alanyazındaki üstsöylem modelleri tanıtılacaktır.

Williams (1981) tarafından oluşturulan ve üstsöylemi altı farklı belirleyiciye ayırarak sınıflandıran, genellikle alanyazında ilk üstsöylem modeli olarak kabul edilen üstsöylem sınıflandırması; metinsel ve kişilerarası işlevleri ele alan iki ana ulam altında toplanmaktadır. Williams'ın (1981) üstsöylem sınıflandırması ve alt kategorileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1 *Williams'ın (1981) üstsöylem sınıflandırması*

Üstsöylem Ulamı	İşlev
1. Dizimleyiciler (Sequencers)	Metin alıcılarını metin boyunca ilerletmek ve söylemi tutarlı kılmak için kullanılır; Makalenin planının tanıtımlarını düzenlemek için kullanılır. <i>Ör: (Bölümün bir sonraki kısmında bu konunun problemini tartışmak niyetindeyim; Bu konu hakkında söylemek istediğim ilk şey şudur ki ...)</i>
2. Konulaştırıcılar (Topicalizers)	Bir tümcenin, paragrafın veya bölümün ana konusunu belirtmek için ve metin üreticilerinin yeni bir düşünceye geçtiklerini duyurmak için kullanılır <i>Ör: (O konuya gelecek olursak; Bu konuya gelince, Şimdi buna dönersek; Bu durumun beş farklı nedeni var...)</i>
3. Kaçınmalar (Hedges)	Metin alıcılarına metin üreticilerinin bir görüşe ilişkin sahip oldukları belirsizliğin derecesini göstermekte ve istisnalar yapmak adına metinde yer kazanmak için kullanılır. <i>Ör: (Muhtemelen; Görünüşe göre; Bir nevi; Belki; -Abilir; Eğilim göstermektedir ki...)</i>
4. Vurgulayıcılar (Emphatics)	Metin alıcılarına kesinlik derecesini göstermek için kullanılır. <i>Ör: (Herkesin bildiği üzere; Şu bir gerçektir ki; Açıkça; Elbette; Elbette ki; Gerçekten)</i>
5. Anlatıcılar (Narrators)	Metin alıcılarına metin üreticilerinin düşüncelerinin ya da görüşlerinin nereden geldiğini anlatmak için ve anlatsal bir düşünce sunarak metin üreticilerinin gerçekte ne söylemek istediklerini belirlemek için kullanılır. <i>Ör: (Bu konu hakkında endişeliyim ki...; Bu yüzden denedim; Şu sonuca vardım ki; Sanırım)</i>
6. Atıf Yapıcılar (Attributors)	Gözlemcinin veya düşünce/görüş kaynağının belirtilmediğini dolaylı biçimde belirtmek için kullanılır <i>Ör: (... var olduğu tespit edildi, ... görüldü/fark edildi/dikkate alındı/belirlendi)</i>

Kaynak: Crismore, 1983.

Williams (1982) daha sonra yeni bir üstsöylem modeli önermiştir. 1981 modeli iki metinsel ve kişilerarası işlevleri ele alan iki ana kategoriye sahipken, 1982 modeli gelişmiş düzenleyiciler, bağlayıcılar ve içerik yapısındaki ilişkileri gösteren ifadeler olmak üzere üç ana kategoriye sahiptir. Gelişmiş düzenleyiciler, metni düzenleyerek metin alıcısının metni anlamasını kolaylaştırır ve ön bilgiyi etkinleştirebilecek yapıları oluşturur. Bağlayıcılar ise metindeki bölümleri ve önermeleri birbirine bağlar, böylece metnin akıcı ve tutarlı olmasına yardımcı olur. Son olarak, içerik yapısındaki ilişkileri belirleyen ifadeler ve göstergeler, metindeki düşünceler arasındaki ilişkileri açıklar ve metnin genel yapısını ortaya koyar (Soyşekerci, 2023).

Tablo 2'de açıklanan Crismore'un (1983) üstsöylem sınıflamasında iki temel kategori bulunmaktadır. Bu kategoriler bilgisel (informational) ve tutumsal (attitudinal) ulamlardır.

Bilgisel üstsöylem, metin üreticisinin metin alıcısına çeşitli türde bilgiler vermesidir. Metin üreticisi, daha iyi anlaşılabilmesi için metin alıcılarına çeşitli türde bilgi vermelidir. Bu bilgiler, açık ya da örtük söylemi içerebilir. Metin üreticisi; amacını, konusunu, düzenleme stratejilerini, temel savını, tercih ettiği sıralamayı, söylem türünü ve bu türü nasıl geliştirdiğini yansıtabilir. Bu tür üstsöylemler, yerel ya da genel söylem düzeyiyle ilgili öngönderimsel veya artgönderimsel biçimde gerçekleştirilir. Tutumsal üstsöylem ise metin üreticisinin söylemin yapısı ve içeriği ile metnin alıcısına karşı tutumunu açık veya örtük bir şekilde gösterebilmesini sağlayan bir kavramdır. Metin üreticisi, metin alıcısına kendi bakış açısından söylemin belirli noktalarının veya parçalarının önemini, savlarında veya düşüncelerindeki kesinlik derecesini, ileti içeriği hakkındaki düşüncelerini, kendisi ile metin alıcısı arasındaki mesafe ile ilgili açıklamalar yapabilir. Tutumsal üstsöylemde, metin üreticisinin yorumu gönderimsel ve bilgisel olmaktan ziyade değerlendiricidir (Crismore, 1983).

Tablo 2 Crismore (1983) 'ün üstsöylem sınıflandırması

Üstsöylem Ulamı	İşlev
Bilgisel üstsöylem	
Hedefler	Genel amaç durumunu belirtmek için kullanılır.
Ön planlar	İçerik ve yapıyla ilgili genel birincil durumları belirtmek için kullanılır.
Son planlar	İçerik ve yapıyla ilgili genel gözden geçirmeye gönderimde bulunma için kullanılır.
Konulaştırıcılar	Konuyu yerel olarak düzenlemeyi gösterme için kullanılır.
Tutumsal üstsöylem	
Belirginlik	Düşüncüyü öne çıkarma amacıyla kullanılır.
Güçlendiriciler	Önermenin kesinlik derecesini göstermek için kullanılır.
Kaçınmalar	Belirsizliğin derecesini gösterme amacıyla için kullanılır.
Değerlendirici	Gerçekliğe ya da düşünceye karşı tutumu göstermek için kullanılır.

Kaynak: Crismore 1983.

Vande Kopple (1985), metinsel üstsöylem ve kişilerarası üstsöylem olmak üzere iki ana kategori altında metin bağlayıcılarını, açımlayıcıları, geçerlilik belirleyicilerini, kaçınmaları, vurgulayıcıları, atıf yapıcıları, anlatıcıları, edimsöz belirleyicilerini, tutum belirleyicilerini ve yorumları değerlendirir. Bu sınıflandırmada, Vande Kopple yeni kategoriler oluşturarak metin bağlayıcıları ve geçerlilik belirleyicileri gibi unsurları vurgular. Ayrıca, William'ın (1981) çalışmasından konulaştırıcıları, kaçınmaları, vurgulayıcıları ve atıf

yapıcıları alt kategorilere dönüştürür. Vande Kopple'in (1985) üstsöylem sınıflandırmasını gösteren Tablo 3'de kategoriler detaylı bir şekilde yer almaktadır.

Tablo 3 Vande Kopple'in (1985) üstsöylem sınıflandırması

Ulam	İşlev ve Örnekler
Metinsel Üstsöylem	Metinlerin genel anlamsal yapısıyla ilgilidir.
1. Metin bağlayıcıları (Text Connectives)	Dizimleyicileri kullanarak ve mantıksal / zamansal ilişki kurarak metin boyunca metin alıcısına rehberlik eder. Ör: (Birinci; sonraki; üçüncü sırada; ancak; yine de; sonuç olarak; aynı anda)
1.1. Uyarılar (Reminders)	Önceki sunulan bilgiye ilişkin hatırlatmalar ve gelecek bilginin duyuruları kapsamaktadır. Ör: (daha önce belirttiğim üzere)
1.2 Özdeği tanıtım aşamasında kullanılan ifadeler	Hangi materyalin, nasıl tanıtılacağına ilişkin öbekleri, ifadeleri kapsamaktadır. Ör: (şu anda yapmak istediğim şey ...)
1.3 Konulaştırıcılar (Topicalizers)	Yeni bilgileri daha önce sunulan bilgilere bağlamak ve konudaki değişiklikleri göstermek adına için kullanılır. Ör: (örneğin; var; için; ile ilgili olarak; ile bağlantılı olarak)
2. Açımlayıcılar (Code glosses)	Metin alıcısının metindeki bilgilerin anlaşılmasına ve yorumlamalarına yardımcı olmak adına kullanılır. Parantez içinde yeniden tanımlamalar, açıklamalar ya da yeniden ifade edici farklı öbekler kullanılabilir. Ör: (Ör; Şöyle ifade edeceğim; Demek istediğim...; Bu dipol rezonanslarını gösteren şekil 4'e bakın...)
Kişilerarası Üstsöylem	Metin üreticilerinin metinlerinde önerme içeriğine yönelik tepkilerini ifade edebilmesi için kullanılır. Metin üreticilerinin içerikle ilgili metin alıcısıyla kurmak istedikleri etkileşimi belirtmek için kullanılır.
3. Geçerlilik Belirleyicileri (Validity Markers)	Metin üreticilerinin aktarılan içeriğin geçerliliğini nasıl değerlendirdiğini nitelemek için kullanılır.
3.1. Kaçınmalar (Hedges)	Metin alıcılarının olası şüphelerini belirtmesine olanak sağlamak için kullanılır. Ör: (belki; olabilir; görünebilir; belli bir dereceye kadar)
3.2. Vurgulayıcılar (Emphatics)	İnanılan değeri vurgulamak için kullanılır. Ör: (açıkça; şüphesiz; açıktır ki...)
3.3. Atıf yapıcılar (Attributors)	Güvenilir ve kabul edilir birinin desteğinin alındığının savlanması ile metin alıcısı metin üreticisinin istediği biçimde önerme içeriğine inanmaya veya yargılamaya yönlendirilir. Ör: (Einstein'a göre)
4. Anlatıcılar (Narrators)	Bahsedilen bilginin kaynağını belirtmek için kullanılır. Ör: (James'e göre; Bayan Wilson bunu duyurdu...; müdür şunu bildirdi...)
5. Edimsöz Belirleyicileri (Illocution Markers)	Metin üreticilerinin metinlerin belirli noktalarında gerçekleştirdiği edimsözleri ifade etmek için kullanılır.

	Ör: (Varsayıyorum; özetlemek gerekirse; sonuçlandırmak gerekirse; iddia ediyoruz; söz veriyorum; tahmin ediyoruz)
6. Tutum Belirleyicileri (Attitude Markers)	Metin üreticilerinin önerme içeriğine yönelik tutumlarını ortaya çıkarmak için kullanılır. Ör: (şaşırtıcı bir şekilde; bunu ilginç buluyorum ...; bunu belirtmek endişe verici; ne yazık ki; ilginç bir şekilde; keşke...)
7. Yorumlar (Commentaries)	Metin alıcısına doğrudan hitap etmek ve metin alıcısının olası duygu durumları, görüşleri veya içeriğe tepkileri hakkında yorum yaparak onları bir diyaloga dahil etmek için kullanılır. Ör: (çoğunuz bu fikre karşı çıkacaksınız; buna kesinlikle katılacaksınız; önce son bölümü okumak isteyebilirsiniz; muhtemelen aşağıdaki materyali ilk başta zor bulacaksınız)

Kaynak: Hyland, 2005.

Crismore, Markkanen ve Steffensen (1993) tarafından ortaya atılan bir başka üstsöylem modelinde Vande Kopple'nin 1985'te önerdiği ikili üstsöylem sınıflandırmasını temel alarak, alt kategorileri değiştirip ayırtmış ve buna göre yeniden düzenlemiştir. Bu şekilde, üstsöylem metinsel üstsöylem (textual metadiscourse) ve kişilerarası üstsöylem (interpersonal metadiscourse) olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Crismore ve diğerleri (1993), metinsel üstsöylemin altındaki alt kategorileri de iki gruba ayırarak Vande Kopple (1985) ile farklılaşmıştır. Tablo 4'te açıklanan Crismore ve diğerleri (1993) tarafından ortaya atılan üstsöylem modelindeki metinsel üstsöylem, metinsel belirleyiciler (textual markers) ve yorumsal belirleyicilerden (interpretive markers) oluşur. Metinsel belirleyiciler, metinsel düzenlemeye atıfta bulunur ve mantıksal bağlayıcılar (logical connectives), dizimleyiciler (sequencers), hatırlatıcılar (reminders) ve konuya işaret edenler (topicalizers) gibi unsurları içerir. Diğer bir metinsel üstsöylem kategorisi olan yorumsal belirleyiciler altında ise açıklamalar (code glosses), eylem belirleyicileri (illocution markers) ve duyurular (announcements) yer alır (Crismore vd., 1993). Kişilerarası üstsöylem ise kaçınımsamalar, kesinlik belirleyicileri, kaynak göstericiler ve tutum belirleyicilerinden oluşmaktadır.

Tablo 4 Crismore, Markkanen ve Steffensen (1993) 'in üstsöylem sınıflandırması

Metinsel Üstsöylem	
Metin Belirleyicileri (Text Markers)	
Mantıksal Bağlayıcılar (Logical Connectives)	Düşünceler arasındaki bağlantıları göstermektedir. Ör: (bu sebeple; böylece; ilaveten; ve)
Dizimleyiciler (Sequencers)	İletin sırasını / dizilimini belirtmektedir. Ör: (ilk; sonraki; son olarak; 1, 2, 3)
Uyarılar (Reminders)	Metinde yer alan önceki bilgiye gönderimde bulunmaktadır. Ör: (Üçüncü bölümde gördüğümüz gibi ...)
Konulaştırıcılar (Topicalizers)	Konudaki değişiklikleri göstermek adına için kullanılmaktadır. Ör: (pekala; şimdi şunu tartışacağım ...)
Yorumsal Belirleyiciler (Interpretive Markers)	
Açımlayıcılar (Code-glosses)	Metindeki mesajı açıklar. Ör: (örneğin; şöyle ki...)
Edimsöz Belirleyicileri (Illocution Markers)	Metinde gerçekleştirilen eylemi belirtir. Ör: (Sonuç olarak; Özetle; Tahmin ediyorum ki...)
Duyurular (Announcements)	Metindeki gelecek olan mesajı duyurur. Ör: (Bir sonraki kısımda ...)
Kişilerarası Üstsöylem	
Kaçımlar (Hedges)	Metindeki iddianın doğruluğuna ilişkin belirsizliklerin gösterilmesini sağlamaktadır. Ör: (olabilir; büyük ihtimalle; mümkün)
Kesinlik Belirleyicileri (Certainty Markers)	Metindeki iddiaya tam bağlılık göstermek için ifade edilen dilsel birimleri sağlamaktadır. Ör: (kesinlikle; biliyorum ki; göstermektedir ki)
Atıf yapıcılar (Attributors)	Metinde iddiaya yönelik kaynak ya da bilgi desteği sağlamaktadır. Ör: (Hans iddia ediyor...)
Tutum Belirleyicileri (Attitude Markers)	Metin üreticilerinin duygusal değerlerini göstermelerine olanak tanımaktadır. Ör: (Umuyorum ki; Katılıyorum ki; Şaşırtıcı bir şekilde ...)
Yorumlar (Commentary)	Metin üreticilerinin metin alıcıları ile ilişki kurmalarına olanak tanımaktadır. Ör: (Bana katılmayabilirsiniz ...)

Kaynak: Crismore vd., 1993.

Tablo 5'te çizelgeleştirilen Adel'in (2006) modelinde, iki temel kategori bulunmaktadır: üst metin ve metin üreticisi- metin alıcısı etkileşimi. Üst metin, metin üreticisinin ya da metin alıcısının ifadelerini detaylı bir şekilde açıklar. Adel'e göre metin üreticileri, kendi ifadeleri hakkında yorum yapabilirler, bir konuyu tanıtabilir, amacını belirtebilir ve konuyu sonlandırabilirler. Üst metin ayrıca, metnin organizasyonu, ifade tarzı

veya yazılma süreci gibi metnin kendi yönlerini de yansıtabilir. Metin üreticisi- metin alıcısı etkileşimi ise, metin üreticilerinin metin alıcısını metne dahil etmek için kullandıkları dil ifadelerini içerir. Bu dil ifadeleri (belki sen de düşünüyorsundur, hadi detayları birlikte inceleyelim gibi) metin üreticilerinin metin alıcısının varlığını fark ettiğini ve onlarla etkileşimde bulunmak için bu ifadeleri kullandığını gösterir (Adel, 2006). Adel (2006), üstsöylem sınıflandırmasında metin-kod odaklı, katılımcı odaklı, metin üreticisi odaklı, okur odaklı, katılımcı odaklı ve okuyucu odaklı bir sınıflandırma sistemi oluşturmuştur.

Tablo 5 Adel'in (2006) üstsöylem sınıflandırması

Kategori	Örnek
1.Üst Metin	
A.Kişilerüstü	
Metin –kod odaklı (text/Code oriented)	İkinci olarak (Secondly) Yukarıda bahsedilen liste: The above mentioned list Başka bir deyişle (In other words) Soru şu ki: The question is ...’ın çevirisi şunu da içermektedir: A definition of...Involved Bu makale ana olarak ...ile ilgilenmektedir (The essay primarily deal with...)
B.Kişisel	
Katılımcı odaklı (participant-oriented)	Gördüğümüz gibi: As we see Eğer biz’i örnek olarak alacak olursak: If we take..... as an example:
Metin üreticisi odaklı (writer-oriented):	Gösterdiğim gibi: As I have shown Benim sonucum/çıkarımım şudur ki: My conclusion is that... ... ile benim kast ettiğim: By... I mean Yazar olarak ben ‘i tartışmak isterim: As a writer, I would like to argue that
Metin alıcısı odaklı (reader-oriented)	Gördüğünüz gibi (As you see) ilk olarak en son bölümü okumak isteyebilirsiniz (You primarily might want to read the last section)
2.Okuyucu-Yazar Etkileşimi (Kişisel)	
Katılımcı odaklı (participant oriented)	Şunu düşündüğünü biliyorum ki (I know you think that) Eğer yanılıyorsam düzeltin (If I am wrong correct me)
Okuyucu odaklı (reader-oriented)	Sevgili okur belki (dear reader, perhaps) Bu sana gibi geliyor mu?: Does this sound to you?

Kaynak: Adel 2006.

Hyland ilk üstsöylem modelinde (1998) Vande Kopple (1985) ve Crismore ve diğerlerinin (1993) yaptığı çalışmaları takip ederek bir üstsöylem sınıflandırması oluşturmuştur. Hyland'ın (1998) sınıflandırması Tablo 6'da çizelgeleştirilmiştir.

Tablo 6 Hyland'ın (1998) üstsöylem sınıflandırması

Kişilerarası Üstsöylem	İşlev ve Örnekler
Kaçınmalar (Hedges)	Metin üreticilerinin beyanlara tam bağlılıklarını engelleyen ifadelerdir. Ör: (olabilir, belki)
Vurgulayıcılar (Emphatics)	Metin üreticilerinin iletideki kesinliğinin gücünü vurgulayan ifadelerdir. Ör: (aslında, kesinlikle, açıkça)
Tutum Belirleyicileri (Attitude Markers)	Metin üreticisinin içeriğe karşı tutumunu betimleyen ifadelerdir. Ör: (şaşırtıcı bir şekilde katılıyorum, X iddia ediyor ki...)
İlişkisel Belirleyiciler (Relational Markers)	Açıkça metin alıcısına gönderimde bulunan ve metin alıcısıyla ilişki kuran ifadelerdir. Ör: (açıkçası, şunu görebileceğinizi unutmayın)
Kişi Belirleyicileri (Person Markers)	Metin üreticisine açıkça gönderimde bulunan ifadelerdir Ör: (ben, biz, benim, bizim)

Kaynak: Hyland, 1998.

Hyland sonraki yıllarda ise 1998 yılında ortaya koyduğu bu sınıflandırmasını geliştirerek yeni bir üstsöylem modeli (2005) oluşturmuştur. 8.sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde yer alan vurgulayıcı ve kaçınınsama ifadelerinin incelendiği bu çalışma, Hyland'ın (2005) üstsöylem modelinde yer alan kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri bakımından incelenmiştir.

Tablo 7'de açıklanan Hyland'ın (2005) üstsöylem modelinde 1998 üstsöylem modelinden farklı olarak kişilerarası üstsöylemi vurgulanmış ve metinsel-kişilerarası işlev karşıtlığı reddedilmiştir. Bu nedenle Hyland ve Tse'ye göre (2004) metinsel ve kişilerarası işlevleri birbirinden ayırmamak gerekmektedir. Hyland (2005) bu doğrultuda oluşturduğu yeni üstsöylem belirleyicilerini iki boyutta kategorize etmiştir: Etkileşimli boyut ve etkileşimsel boyut.

1.Etkileşimli Boyut: Etkileşimli boyutta metin üreticisi, metin alıcısının katılımının ve bilgisinin farkındadır. Bu nedenle metin üreticisi metnini metnin alıcısının ihtiyaçlarına göre şekillendirir, sınırlandırır ve savları düzenler. Metin alıcısı böylece metin üreticisinin metindeki amacını ve yorumunu değerlendirebilir (Hyland, 2005, aktaran Tarcan, 2017). Etkileşimli boyutta kullanılan araçların 5 alt başlığı bulunmaktadır: Bağlayıcılar, Çerçeve Belirleyiciler, Metin İçi Belirleyiciler, Tanılayıcılar ve Kod Çözümleyiciler.

2.Etkileşimsel Boyut: Etkileşimsel boyutun temel amacı metnin alıcısını metne dahil etmektir. Metin üreticisi, kendi bakış açısını metin alıcısına sunmayı ve metin alıcısını farklı noktalara götürerek metne dahil etmeyi amaçlar. Böylece metin üreticisi kendi bakış açısını metin alıcısına geçirmeyi, metin alıcısının da kendi yargıları çerçevesinde biçimlenmesi ister. Bu boyutta metin üreticisinin dünyası ile ilişkilendirilerek metindeki ögeler bir araya getirilir, metin alıcısının aklında yer alan belirsizlikler giderilir ve metin alıcısına rehberlik edilir. Böylece metindeki kişileştirme seviyeleri kontrol edilir (Hyland, 2005, aktaran Tarcan, 2017). Etkileşimsel boyutta kullanılan araçların 5 alt başlığı bulunur: Kaçınsamalar, Vurgulayıcılar, Tutum Belirleyiciler, Kendini Anma, Bilgi Açısından Konumlanma.

Tablo 7 Hyland'ın (2005) üstsöylem modeli

Ulam	İşlev	Örnekler
Etkileşimli	Okuru metinde yönlendirmeye yardımcı olur.	Belirleyicileri
Bağlayıcılar (Transitions)	Ana tümceler arasındaki ilişkileri ifade eder.	<i>Yani; ama; böylece; ve</i>
Çerçeve belirleyicileri (FrameMarkers)	Söylem eylemlerine, dizilerine ve sahnelerine gönderimde bulunur.	<i>Sonunda, sonuç olarak, amacım</i>
Metin içi belirleyiciler (EndophroricMarkers)	Metnin bir diğer bölümündeki bilgiye gönderimde bulunur.	<i>Yukarıdaki gibi, bakınız şekil 1.1, 2. bölümde</i>
Tanıtlayıcılar (Evidentials)	Diğer metinlerdeki bilgilere gönderimde bulunur.	<i>A'ya göre, B..... şeklinde açıklar.</i>
Kod çözümleyiciler (CodeGlosses)	Önermesel anlamları ayrıntılandırır.	<i>Şöyle ki, örneğin,gibi başka bir deyişle</i>
Etkileşimsel	Okuru metne dahil eder.	Belirleyicileri
Kaçınsamalar (Hedges)	Sorumluluğu ve açık diyalogları kısıtlar.	<i>Belki, olası, mümkün, yaklaşık olarak, olabilir</i>
Vurgulayıcılar (Boosters)	Kesinliği ya da yakın diyalogları güçlendirir.	<i>Aslında; kesinlikle;açıktır.</i>
Tutum belirleyicileri (Attitudemarkers)	Önermeye metin üreticisinin tutumunu gösterir.	<i>Maalesef, katılıyorum, beklendiği üzere</i>
Kendini anma (Self mentions)	Metin üreticilerine olan açık gönderim	<i>Ben; biz; benim; bizim</i>
Bilgi açısından konumlanma (Engagementmarkers)	Okurla olan ilişkiyi açıkça inşa eder.	<i>No al, düşünün; göreceksiniz ki</i>

A.Etkileşimli Belirleyiciler (Interactive Markers)

Etkileşimli belirleyiciler, metin alıcısının ihtiyaçlarına göre metni biçimlendirmek, önermelerini oluşturmak, metin alıcısının metni kendi istekleri doğrultusunda anlamalarını

sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Etkileşimsel belirleyiciler ayrıca metin alıcısını yönlendirmesi sebebiyle metin üreticisi-metin alıcısı arasındaki kişilerarası ilişkiyi sağlamaktadır.

1.Bağlayıcılar (Transitions)

Bağlayıcılar, genellikle bağlaç ve ilgeç öbeklerinden oluşur (Hyland, 2005). Metinde yer alan bu bağlayıcılar bağlamda bulunun eklemeleri, neden-sonuç ilişkilerini ve karşılaştırmaları gösterir. Bu nedenle de bağlayıcılar kendi içinde üçe ayrılır: ekleme, sonuç ve karşılaştırma. Bu öğelerin sözdizimsel uyuma ya da eklemelenmeye sahip olması ya da olmamasının bir önemi yoktur. Öğelerin işlevi metin alıcısının metni yorumlaması ve metindeki önermeler arasında bağlantı kurmasını sağlamaktır. Bu nedenle de söylemin dışından ziyade söylemin içinde görev almaları gerekir. Bağlayıcılar içsel ve dışsal olarak ayrımı Tablo 8’de çizelgeleştirilmiştir.

Tablo 8 *Bağlayıcıların içsel ve dışsal rolleri*

Ulam	Söylem dışı	Söylem içi	Örnekler
Ekleme	Eylem ekleme	Önerme ekleme	<i>Ve; buna ek olarak; dahası (and, furthermore, moreover)</i>
Karşılaştırma	Olayları, nesnelere ve özellikleri karşılaştırma	Önermeleri ve tanıtıları karşılaştırma	<i>Benzer biçimde; aynı biçimde; karşıt olarak; ancak; diğer yandan (similarly, equally, in contrast, however, on the other hand)</i>
Sonuç	Olayların nasıl ve neden gerçekleştiğini açıklama	Sonuç çıkarma ve karşıt önerme sunma	<i>Böylelikle; sonuç olarak; dolayısıyla (therefore, consequently, in conclusion)</i>

Kaynak: Hyland, 2005, s.50-51

2.Çerçeve Belirleyiciler (Frame Markers)

Tablo 9’da açıklanan çerçeve belirleyiciler, hem metnin şematik yapısını hem de metnin sınırlarını gösteren öğelerdir. Bu öğelerin üstsöylem sayılabilmesi için olay akışını değil, metinde yer alan önermeleri sırlaması ve düzenlemesi gerekir. Çerçeve belirleyicilerin işlevleri şu şekilde sıralanabilir: sıralama, etiketleme, tahmin etme ve önermeleri dizme. Bu işlevler sayesinde metin, metin alıcısı için anlamlı bir biçim aldığından çerçeve belirleyiciler üstsöylem çerçevesindeki görevi metni metin alıcısı için anlaşılır halde getirmektir. Çerçeve belirleyiciler metin bölümlerinin ve önermelerin düzenlenmesini, metin bölümlerinin işaret

edilmesini, söylem oluşturmanın amacının belirtilmesini ve konu değişimlerine dikkat çekmeyi sağlarlar (Hyland, 2005).

Tablo 9 *Belirleyicilerin işlevleri*

İşlevler	Örnekler
Metin bölümlerinin ve önermelerin düzenlenmesini sağlar.	İlk olarak, sonra, daha sonra aynı zamanda, sonraki vb.
Metin bölümlerinin işaret edilmesini sağlar.	Özetlemek gerekirse, özetle, bir önceki bölümde de anlatıldığı üzere vb.
Söylem oluşturmanın amacını belirtir.	Bu tezin amacı, savunma sebebimiz, açıklamayı umut ediyorum
Konu değişimlerini vurgular.	Şimdi başka bir konuya geçelim, artık yeni konumuza geçelim

3. Metin içi belirleyiciler (Endophoric Markers)

Metin içi belirleyicileri, metnin başka bölümlerine gönderim yapılmasını sağlar. Bu belirleyiciler sayesinde metin alıcılarının metnin söylemini anlayabilmesi kolaylaşır. metin üreticisi metnin önceki ya da sonraki bölümlerine gönderimde bulunarak metnin metin alıcısı tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır ve metinde bütünlük sağlar. Ayrıca önermeleri destekleyerek bilgiler arasında meydana gelecek geçişlere de destek olur (Hyland, 2005). Metin içi belirleyiciler *önceki bölümde, bölüm 6'da, tablo 7'de vb.* ifadeler olarak kodlanır.

4. Tanıtlayıcılar (Evidentials)

Tanıtlayıcılar, bir fikrin ya da düşüncenin farklı bir metin kaynağından alınarak üstdilsel biçimde sunulmasıdır. Metin üreticisi başka kaynaktaki düşünceyi kendi metnine yerleştirip metinlerarası bir biçimde sunar. Tanıtlayıcılar, metin üreticisinin düşüncesinin desteklenmesini ya da karşıt bir tez oluşmasına işaret edebilirler. Bu sayede metin alıcısı, metin üreticisinin düşüncesini ve tavrını daha net görür (Hyland, 2005). Tanıtlayıcılar *a'nın düşüncesine göre, b'nin de belirttiği gibi* ifadeler olarak kodlanır.

5. Kod Çözümleyiciler (Code Glosses)

Kod çözümleyiciler, metin üreticisinin metinde ifade etmek istediği düşüncelerin açıklanmasını sağlayarak metin üreticisi ile metin alıcısı arasındaki iletişimin açık hale gelmesine yardımcı olur (Hyland, 2005). Kod çözümleyiciler *yani, başka bir ifadeyle, örneğin* gibi kelime ya da kelime gruplarıyla ifade edilir.

B.Etkileşimsel Belirleyiciler (Interactional Markers)

Etkileşimsel belirleyiciler, metin üreticisi ile metin alıcısının iletişime girmesini sağlayan araçlardır. Bu belirleyiciler metin üreticisinin kişisel düşüncesini ve tavrını metne hangi biçimde yansıttığına odaklanır. Metin üreticisinin amacı “görüşlerini açık hale getirmek ve okuyucunun/dinleyicinin gelişen metne tepki vermesine izin vererek onu metne katmak” tır (Hyland, 2005, s.9). Bu nedenle etkileşimsel belirleyiciler sadece metin üreticisinin düşüncelerini gösteren araçlar değil metin alıcılarının toplumsal konum ve ilişkilerini de gösteren araçlardır.

1.Kaçınsamalar (Hedges)

Kaçınsamalar, metin üreticisinin metninde yer alan bilgilerin mutlak gerçeği olmadığını ama bu bilgilerin doğruluğunun belirli bir kesinlik derecesi olduğunu gösterir (Lakoff, 1972). Bu doğrultuda kaçınsamalar bilginin doğruluğundan daha çok bilginin öznelliğini yansıtır. Metin üreticisi, metninde olasılık ve belirsizlik yaratmak için kaçınsama belirleyicilerini kullanır (Meier, 2017). Hyland'a (2005) göre, kaçınsama belirleyicilerinin kullanılmasıyla birlikte bilginin kesin bir gerçeklik olarak sunulması yerine, daha çok bir olasılık olarak sunulması, metin üreticisinin metin alıcısına sunduğu bilgileri daha kolay kabul ettirebilir, çünkü bu yaklaşım metin üreticisinin sorumluluk almaktan kaçınmasını sağlar (Ali, 2016).

Kaçınsamaların, üç temel işlevi bulunmaktadır. Bu işlevlerden birincisi mutlak ifadelerle yer vermekten kaçınma, ikincisi olası diğer seslerin varlığını kabul etme ve üçüncüsü ise eleştiri beklentisi içerisinde dikkatli olmaktır (Morgan, 2018). Hyland (2005); *olabilir, yaklaşık olarak, mümkün, belki* gibi kaçınsama ifadelerine yer verilmiştir.

2.Vurgulayıcılar (Boosters)

Kaçınsamalardan farklı olarak, vurgulayıcılar metin üreticisinin önerme olarak sunduğu içeriğin geçerliliğine duyduğu güveni ve bağlılığı metin alıcısına yansıtır. Kesin ifadeler kullanarak, metindeki savlarını güçlendirir. Metin üreticileri, bu belirleyicileri görüşlerini daha kesin ve net bir şekilde ifade etmek için kullanır. Ayrıca, vurgulayıcılar metin üreticisinin farklı bakış açılarına ne kadar açık olduğunu ve metin alıcılarının bu olası görüşleri kabul edip etmeyeceği konusundaki tutumunu da yansıtır (Hyland, 2005). Bir metindeki vurgulayıcıların ve kaçınsamaların dengesi, metin üreticisinin alternatiflere karşı ne kadar istekli olduğunu göstermektedir ve metin içeriğinin anlaşılmasında ve metin alıcılarının saygısını kazanmada önemli rol oynar. Metin üreticileri, çelişkili argümanlardan

kaçınmak için genellikle kesinliklerini vurgulamayı tercih ederler (Gholami vd., 2014). Vurgulayıcılar, kip olarak, eylem olarak (kanıtlamak), sıfat ve zarf olarak (önemli, kuşkusuz), isim olarak kodlanırlar.

3.Tutum Belirleyicileri (Attitude Markers)

Tutum belirleyiciler, metin üreticisinin bilgisel durumundan ziyade, metin önermelerine duygusal bir yaklaşım sergiler. Bilginin değerlendirilmesi yerine, güvenilirliği, gerçekliği ve anlaşılabilirliği vurgular. Rustipa (2014), tutum belirleyicilerin kullanımının metin üreticilerinin önermesel içeriğe karşı duygusal tutumlarını ifade etmelerine ve kendi duygularını ve düşüncelerini kişisel bir şekilde iletmelerine olanak tanıdığını belirtmektedir.

Tutum belirleyiciler, metinlerde eylem olarak (katılmak, tercih etmek), belirteç olarak (maalesef, ne yazık ki) ve sıfat olarak (uygun, anlaşılır) ifade edilirler.

4.Kendini Anma (Self Mention)

Kendini anma, metin üreticisinin varlığını metnine yansıtıp yansıtmadığını gösterir. Ivanic'e göre (1998), birinci kişi adlarının kullanımı, metin üreticisinin kendisini metinde açıkça ifade etmek için kullandığı en güçlü araçlardır. Metin üreticisinin ne ölçüde kendini açıkça ifade ettiğini ölçen önemli bir unsur, birinci kişi adlarının (örneğin; ben, bana, benimki, biz) ve iyelik sıfatlarının (örneğin; benim, bizim) kullanımınıdır. Ayrıca metin üreticisi, kendinden bahsetmek için genellikle akademik metinlerle metin üreticisi ifadesini de kullanabilir.

5.Bilgi Açısından Konumlanma (Engagement Markers)

Katılım belirleyicileri, metin alıcısının dikkatini çekmek, ona seslenmek veya onu metnin bir parçası haline getirmek için kullanılan araçlardır. Bu belirleyiciler, metinde doğrudan metin alıcısına veya dinleyiciye gönderimde bulunarak kullanılır. Metin üreticisi, metin alıcısının varlığını vurgulamak veya metin alıcısının önemini azaltmak amacıyla bilgi açısından sorumluluk belirleyicilerini kullanır. Tablo 10'da belirtildiği üzere, Hyland'a (2005) göre, bilgi açısından konumlanma belirleyicilerinin beş kaynağı vardır.

Tablo 10 *Bilgi açısından konumlama belirleyicilerinin beş kaynağı*

Okuyucu adıları (Reader pronoun)	Metin üreticisinin okurun varlığına metin içinde gönderimde bulunmasıdır.
Yönergeler (Directives)	Metin üreticisinin metin alıcısına talimatlar vermesidir.
Sorular (Questions)	Metin üreticisinin metin alıcısına sorduğu sorulardır.
Paylaşılan bilginin sunumu (Appeals to shared knowledge)	Okurun metin üreticisi ile hemfikir olmasını sağlayacak dilsel ifadelerdir.
Kişisel dışı vurumlar (Personal asides)	Metin üreticisinin metnin akışını keserek okura doğrudan hitap etmesidir.

8.sınıf öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerinde yer alan vurgulayıcı ve kaçınımsama ifadelerinin incelendiği bu çalışma, Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırması temel alınarak incelenmiştir.

Urbanova'da (2000) Hyland gibi vurgulayıcıların, metin üreticisinin bireysel düşüncelerinin ve tercihlerinin metin alıcısına iletilmesi için kullanıldığını söylemektedir. Urbanova (2000), vurgulayıcıların önermelerin gücünü arttırdığını söylerken kaçınımsama ifadelerinin önermeleri zayıflattığını belirtmiştir. Vurgulayıcılar, ifade edilmek istenilenin daha iyi ifade edilmesini sağlamaktadır. Verilen ifadenin metin alıcısı için uygunluğunu vurgular, geçerliliğini sorgular ve dolaylı bir biçimde onaylanmasını ister. Bu doğrultuda Urbanova vurgulayıcı dilsel öğeleri kendi içerisinde sınıflandırır. Bu sınıflandırmayı Esmer (2016) üç ana başlık altında toplamıştır. Urbanova'nın sınıflandırması Tablo 11'de çizelgeleştirilmiştir.

Tablo 11 *Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırması*

1.Metin Üreticisi Merkezli Vurgulayıcılar (speaker-oriented boosters)	Anlatımsal işlev taşır.
a.Güvence ve kesinlik sergileyen vurgulayıcılar (Assurance and certainty boosters)	Kesinlikle, mutlaka, eminim, gerçekten, açıkçası vb.
b. Tutumsal vurgulayıcılar (Attitudinal boosters),	çok, mükemmel bir biçimde, korkunç bir biçimde vb.
2.Alıcı Merkezli Vurgulayıcılar (hearer oriented boosters)	Dinleyici yönelimini belirler.
a.Uzlaşma ve mutabakat gösteren vurgulayıcılar (Agreement and Understanding boosters)	Doğru, evet, hayır, haksız biçimde vb.
b. Metin üreticisinin ifadesinin dinleyici ile ilgili olduğunu gösteren vurgulayıcılar	Bildiğiniz gibi, Hatırladığınız gibi vb.

(Emphatizers)

**3. Söylem düzenleyici vurgulayıcılar
(Discourse- organizing boosters)**

Odaklama özelliği taşır. Nihayet, sonunda,
oysa vb.

Kaynak: Esmer, 2016.

1. Metin Üreticisi Merkezli Vurgulayıcılar: Metin üreticisi merkezli vurgulayıcılar anlatımsal işleve odaklanır. Metin üreticisinin vermek istediği ileti üzerinde durarak metin üreticisinin tutumunu gösterir.

a. Güvence ve Kesinlik Sergileyen Vurgulayıcılar: Kesinlikle, mutlaka, eminim, gerçekten, açıkçası gibi ifadeleri kapsayan güvence ve kesinlik sergileyen vurgulayıcılar, metin üreticisinin öne sürdüğü savını daha da güçlendirmek için kullandığı vurgulayıcılardır. Kesinlikle ve mutlaka gibi ifadeler yüksek derecede katılma bildiren dilsel öğelerdir.

b. Tutumsal Vurgulayıcılar: Çok, mükemmel bir biçimde, korkunç bir biçimde gibi ifadeleri kapsayan tutumsal vurgulayıcılar, konuşmanın/metnin olumlu ve olumsuz olarak içeriğini yansıtır. Böylece metin üreticisinin metnin içeriğine yönelik tutumu ortaya çıkar.

2. Alıcı Merkezli Vurgulayıcılar: Metin alıcısını yönelimini belirleyen alıcı merkezli vurgulayıcılar amaca yönelik özellikler taşır.

a. Uzlaşma ve mutabakat gösteren vurgulayıcılar: Doğru, evet, hayır, haksız biçimde gibi ifadeleri kapsayan uzlaşma ve mutabakat gösteren vurgulayıcılar geri bildirim işlevini üstlenerek önermenin doğruluğuna ya da yanlışlığına yönelik görüşleri içerir.

b. Metin üreticisinin ifadesinin dinleyici ile ilgili olduğunu gösteren vurgulayıcılar: Bildiğiniz gibi, hatırladığınız gibi ifadeleri kapsayan metin üreticisinin ifadesinin dinleyici ile ilgili olduğunu gösteren vurgulayıcılar, metin alıcısının dikkatini çekme amacıyla kullanılır. Bu vurgulayıcılar dikkat çekme amacının yanı sıra öne sürülen savların metin alıcısı tarafından sorgulanmasını amaçlar. Bu sayede metin üreticisi dinleyicinin onayını alır.

3. Söylem düzenleyici vurgulayıcılar: Nihayet, sonunda, oysa gibi ifadeleri kapsayan söylem düzenleyici vurgulayıcılar, konuşmada/metinde yer alan bir cümlenin belirli bir bölümünü vurgulamak amacıyla kullanılır (Urbanova, 2000, aktaran Esmer, 2016).

2.4. Kaçınımlar (Hedges)

Kaçınımlar, metin üreticisi öne sürdüğü savın tüm sorumluluğunu üstüne almaktan kaçındığı ve savının tartışmaya açık olduğunu gösterdiği durumlarda kullanılan belirleyicilerdir (Adel, 2006; Oktar & Cem Değer, 1999). Metin üreticisi, metinlerinde belirsizlik oluşturmak için kaçınma üstsöylem belirleyicilerini kullanmaktadır (Meier, 2017). Kaçınma üstsöylem belirleyicileri, düşüncenin sunumunu içerdiği için tartışmadaki açıklığı da ifade eder (Crismore vd., 1993; Hyland, 1998b; 2005; 2014).

Metin üreticisi, tartışma metni oluştururken metin alıcısını ikna etmeyi amaçlar. Bu nedenle metin alıcısının düşüncelerini desteklemelerini bekler. Metin üreticisi, kaçınma kullanımını sayesinde iddialarını net ifade etmekten geri durur ve kendini korur. Kısacası bu belirleyiciler, metin üreticisinin muhtemel farklı yorumların veya yargıların varlığını kabul etmesini ve önerilerinin ne kadar güvenilir olduğunu belirtmesini sağlar.

Alan yazına bakıldığında birçok üstsöylem sınıflandırmasında kaçınımların yer aldığı görülmektedir. Williams (1981) modelinde kişilerarası üstsöylem başlığı altında kaçınımları metin üreticisinin öne sürdüğü görüşe ilişkin belirsizlik derecesini saptamak ve istisnalar için kendisine yer bırakmak adına kullandığını söylemektedir. Williams'ın (1981) modeline göre kaçınımlar *muhtemelen*, *belki*, *-Aabilir*, eğilim göstermektedir... gibi dilsel ögeler ile yapılır.

Crismore (1983) üstsöylem modelinde kaçınımları metin üreticisinin görüşlerini belirsizleştirmek, yumuşatmak ya da hafifletmek için kullandığını belirtmektedir. Crismore, Markkanen ve Steffensen'in (1993) geliştirilen üstsöylem modelinde de kişilerarası üstsöylem başlığı altında kaçınımların yer aldığı görülmektedir. Crismore ve diğ. (1993), bu üstsöylem sınıflandırmasında *olabilir*, *mümkün*, *büyük ihtimalle* gibi kaçınma ifadelerine yer vermişlerdir.

Vande Kapple (1985), geçerlilik belirleyici alt kategorisinde yer verdiği kaçınma belirleyicilerinin diğerlerinden farklı olarak metin alıcılarının muhtemel şüphelerini ifade etmelerine olanak tanımak için kullanıldığını söylemektedir. *Olabilir*, *görünebilir*, *belirli bir dereye kadar...* gibi ifadeler kaçınma belirleyicisi olarak değerlendirilmektedir.

Hyland hem 1998 hem de 2005 üstsöylem sınıflandırmasında kaçınma belirleyicilerine yer vermiştir. Hyland (2005) etkileşimsel boyut başlığı altında yer verdiği kaçınma belirleyicilerinin sorumluluğu kısıtladığını ifade etmektedir. Metin üreticisi, kaçınımları kullanarak vaatlerini sınırlar ve iddialarını değerlendirir. Bu sayede iddialarının gerçeklik ve kesinlik derecesini doğrular. Kaçınımlar, kesin bir bilgi sunmak yerine makul bir

çıkarma dayalı önermelerdir (Hyland, 1998). Hyland (2005); *olabilir, yaklaşık olarak, mümkün, belki* gibi kaçınınsama ifadelerine yer verilmiştir.

Tablo 12’de kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin sınıflandırması çizelgeleştirilmiştir.

Tablo 12 *Kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin tanımları*

Üstsöylem Sınıflandırmaları	Kaçınınsama Tanımları
Williams’ın (1981) Üstsöylem Sınıflandırması	Metin üreticisi, öne sürdüğü görüşe ilişkin belirsizlik derecesini saptamak ve istisnalar için kendisine yer bırakmak için kaçınınsama belirleyicileri kullanır.
Crismore’un (1983) Üstsöylem Sınıflandırması	Metin üreticisi görüşlerini belirsizleştirmek, yumuşatmak ya da hafifletmek için kaçınınsama belirleyicileri kullanır.
Vande Kapple’ın (1985) Üstsöylem Sınıflandırması	Metin alıcılarının muhtemel şüphelerini ifade etmelerine olanak tanımak için kaçınınsama belirleyicileri kullanılır.
Hyland’ın (2005) Üstsöylem Sınıflandırması	Kaçınınsama belirleyicileri metin üreticisinin sorumluluğu kısıtladığını ifade etmektedir. Metin üreticisi, kaçınınsamaları kullanarak vaatlerini sınırlar ve iddialarını değerlendirir.

Alanyazında yapılan çalışmalar metinlerde sıklıkla olabilir, muhtemel, olası gibi kaçınınsama belirleyicilerinin kullanıldığını ve bu etiketlerin, kararlılık ve bağlılıktan uzaklaşmayı sağlayan eylemler olduğunu göstermektedir (Hidayah, 2020). Literatürde yer alan Crismore ve diğerleri (1993), Hyland (1998), Kondowe (2014) ve Alotaibi (2015)’nin çalışmalarına göre kaçınınsamalar; belirteçler (belki), sıfatlar (yaklaşık), kipler (–Abil), fiiller ve isimler gibi farklı yapısal unsurlar aracılığıyla metnin yüzey yapısında da yer almaktadır.

2.5.Vurgulayıcılar

Metin üreticisi, metindeki savlarının kesinliğini belirtmek için (Ziggiotto, 2016) ve farklı görüşlerden veya olası karşıtlıklardan kaçınmak için (Khedri & Kritsis, 2018) vurgulayıcıları kullanır. Vurgulayıcılar, genellikle bir gerçeği kabul etme, kesinlik ifadesi, derin bir bağlılık veya güçlü bir inanç ifadesi gibi önemli iletişim stratejilerini yansıtır (Mahmood & Javaid, 2017). Vurgulayıcılar aynı zamanda metin üreticisinin metninde öne sürdüğü savlara ne kadar güvendiklerinin de göstergesidir. Metin üreticisi bu sayede farklı bakış açılarına sahip olup olmadığını yansıtır.

Alanyazına bakıldığında birçok üstsöylem sınıflandırmasında vurgulayıcıların yer aldığı görülmektedir. Williams (1981) üstsöylem sınıflandırmasında kişilerarası üstsöylem başlığı altında metin üreticisinin öne sürdüğü savın kesinlik derecesini göstermek için vurgulayıcıları kullandığını belirtmektedir. Williams'ın (1981) modeline göre vurgulayıcılar *elbette, açıkça, şu bir gerçektir ki, gerçekten* gibi dilsel öğelerdir.

Crismore (1983) ve Crismore ve diğerleri (1993), üstsöylem sınıflandırmalarında kişilerarası üstsöylem başlığı altında vurgulayıcılara yer vermiştir. Vurgulayıcılar, metin üreticisinin görüşlerinin kesinliğini göstermek için kullandıkları sözcük ve söz öbekleridir.

Vande Kopple (1985), geçerlilik belirleyiciler başlığı altında verdiği vurgulayıcıların metin üreticisinin inandığı değerleri vurgulamak için kullandığını söylemiştir. *Açıktır ki, açıkça, şüphesiz* gibi ifadeler vurgulayıcı dilsel öğelerdir.

Hyland hem 1998 hem de 2005 üstsöylem sınıflandırmasında vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerine yer vermiştir. Hyland (2005) etkileşimsel boyut başlığı altında yer verdiği vurgulayıcıların kesin ya da kesinliğe yakın olan ifadeleri göstermek için kullanıldığını ifade eder. Vurgulayıcılar *aslında, kesinlikle, açıktır* gibi dilsel öğeleri içerir.

Urbanova (2000) vurgulayıcı sınıflandırmasında vurgulayıcıları Metin Üreticisi Merkezli Vurgulayıcılar, Alıcı Merkezli Vurgulayıcılar, Söylem Düzenleyici Vurgulayıcılar olmak üzere üç ana başlık altında toplamıştır (Aktaran Esmer, 2016). Konuşma Merkezli Vurgulayıcılar, anlatımsal işleve odaklanır ve kendi içerisinde iki alt ulama ayrılmaktadır. Güvence ve kesinlik sergileyen vurgulayıcılar metin üreticisinin öne sürdüğü savını daha da güçlendirmek için kullandığı *kesinlikle, eminim* gibi vurgulayıcı öğelerdir. Tutumsal Vurgulayıcılar ise metin üreticisinin olumlu/olumsuz tutumunu gösteren *mükemmel bir biçimde, korkunç bir biçimde* gibi ifadeleri kapsamaktadır.

Dinleyici Merkezli Vurgulayıcılar, dinleyicinin yönelimini belirleyen vurgulayıcılardır. Kendi içerisinde iki alt ulama ayrılmaktadır. Uzlaşma ve Mutabakat

Gösteren Vurgulayıcılar, *doğru, evet, hayır* gibi ifadeleri kapsarken; Metin Üreticisinin İfadesinin Dinleyici ile İlgili Olduğunu Gösteren Vurgulayıcılar, metin alıcısının dikkatini çekme amacıyla kullanılır. *Bildiğiniz gibi, hatırladığınız gibi* ifadeleri kapsamaktadır.

Söylem Düzenleyici Vurgulayıcılar ise konuşmada/metinde yer alan bir cümlenin belirli bir bölümünü vurgulamak amacıyla kullanılır. *Oysa, sonunda* gibi dilsel öğeler söylem düzenleyici vurgulayıcılardır.

2.6.İlgili Çalışmalar

Alanyazında üstsöylem ve tartışma metinleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde birçok çalışmayla karşılaşılmaktadır. Aşağıda bu çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir:

Akbaş (2012) “Exploring metadiscourse in master’s dissertation abstracts: Cultural and linguistic variations across postgraduate writers” başlıklı makalesinde Türk yazarlar tarafından yazılmış Türkçe ve İngilizce yüksek lisans tezlerinin giriş ve sonuç kısımlarını alıcı odaklı etkileşimli üstsöylem belirleyicileri kapsamında incelemiştir. Araştırmada Hyland ve Tse’nin (2004) üstsöylem modeli temel alınmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkçe ve İngilizce yüksek lisans tezlerinin giriş bölümlerinde ayırım olmadığı ancak tezlerin sonuç bölümlerinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. İngilizce olarak yazılmış yüksek lisans tezlerinde kaçınılmalar, tutum belirleyiciler ve kendini anma üstsöylem belirleyicilerinin daha sık kullanıldığı saptanmıştır.

Kawase (2015) “Metadiscourse in the introductions of PhD theses and research articles” başlıklı makalesinde doktora tezleri ve daha sonrasında yayınlanan araştırma makalelerinin giriş bölümlerinde üstsöylem incelenmiştir. Çalışma sonucunda yazarların makalelerinin giriş bölümlerinde üstsöylem belirleyicilerini daha fazla kullandığı tespit edilmiştir. Ayrıca önceki araştırmalara atıfta bulunan üstsöylem ifadelerinin daha fazla kullanıldığı, metin üreticisinin kendi varlığına işaret eden üstsöylem belirleyicilerinin ise daha az kullanıldığı görülmüştür.

Adel (2018) “Variation in metadiscursive “you” across genres: From research articles to teacher feedback” adlı makalesinde bilimsel metinlerde yer alan “you” kelimesine odaklanmıştır. Bilimsel söylemle yazılan farklı metin türlerinde “you” kullanımının farklılık gösterip göstermediğini incelemiş, sıklık analizleri yaparak ortaya koymayı amaçlamıştır.

Esmer (2018) “ Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Öğrenciler Tarafından Üretilen İkna Metinlerinde Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanımı” başlıklı makalesinin örnekleminin Mersin Üniversitesinin Türkçe Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde öğrenim gören yabancı

uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır. Esmer (2018) öğrenciler tarafından üretilen 30 ikna metnini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda üretilen ikna metinlerinde bazı üstsöylem belirleyicilerinin kullanımında sorunlar olduğu, bu nedenle öğrencilerin tutarlı ve bağdaşık metinler üretilmediği tespit edilmiştir.

Dağ Tarcan (2019), “Sosyal Bilimler Alanında Yazılan Türkçe Bilimsel Metinlerde Kullanılan Üstsöylem Belirleyicileri” başlıklı doktora tezinde 2010-2015 yılları arasında ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı’nda yer alan süreli yayınlardan rastlantısal örneklem yöntemiyle seçilen makaleleri incelemiştir. Çalışmanın veri tabanını her bir alan için ortalama 20 bin sözcük (*Sosyoloji Dergisi, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Türk Psikoloji Dergisi, Tarih İncelemeleri Dergisi, Felsefe Dünyası, Turizm Araştırmaları Dergisi, Dilbilim Araştırmaları Dergisi*), toplam 145.448 sözcükten oluşan makaleler oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda en fazla etkileşimsel üstsöylem belirleyicilerinin kullanımı Eğitim Bilimleri, Sosyoloji ve Turizm alanlarında; en fazla etkileşimli üstsöylem belirleyicilerini kullanımının ise Dilbilim, Tarih, Psikoloji ve Felsefe alanlarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şen (2019) “Bilimsel Makale Özetlerinde Üstsöylem Belirleyicilerinin İncelenmesi” başlıklı doktora tezinde fen ve sosyal bilimler alanında yazılan 289 makale özetini incelemiştir. Elde edilen veriler Hyland’ın (2005) üstsöylem modeline göre incelenmiştir. Çalışma sonucunda sosyal bilimler alanında yazılan makale özetlerinin fen bilimleri alanında yazılan makale özetlerine göre daha fazla ve çeşitli üstsöylem belirleyicisi içerdiği tespit edilmiştir. Fen bilimleri alanında makale özetlerinde daha çok bilgi odaklı etkileşimli üstsöylem kullanılırken sosyal bilimler alanında daha çok alıcı odaklı etkileşimli üstsöylem belirleyicileri kullanılmıştır.

Önel (2020) “Türkçe Eğitimi Alanında Yapılmış Yüksek Lisans Tezlerinde Kişilerarası Üstsöylem Belirleyicilerinin Betimlenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkçe Eğitimi alanında beş farklı üniversite bünyesinde yapılmış yüz yüksek lisans tezinin giriş, bulgular ve sonuç kısımlarını Hyland (2005) üstsöylem sınıflamasına göre incelemiştir. Çalışmanın sonucunda örneklem içerisinde bulunan tezlerde tutum belirleyicilerin en yüksek düzeyde kullanıldığı sonucuna ulaşılrken, kendini anma belirleyicilerine ise hiç rastlanmamıştır. Bu durumun bilimsel metinlerin edilgen yapısı ve metin üreticisinin metnin nesnellliğini ön planda tutmak istemesi sebebiyle kendini metne dahil etmek istememesinden kaynaklı olduğunu düşünülmüştür.

Üstünalp (2022) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalında Yazılmış Lisansüstü Tezlerindeki Kendini Anma Üstsöylem Belirleyicilerinin Betimlenmesi” başlıklı

yüksek lisans tezinde 2005-2020 yıllarında yazılmış Ulusal Tez Merkezinden çevrimiçi olarak erişilebilen 168 lisansüstü tezini kendini anma üstsöylem belirleyicilerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda birinci çokluk adlı ve ona bağlı kendini anma üstsöylem belirleyicilerinin, birinci teklik adlı ve ad biçimlerine göre daha fazla kullanıldığını saptanmıştır.

Kaçınsama ve vurgulayıcılar üzerine yapılan çalışmalar ise aşağıda verilmiştir:

Kondowe (2014) “Hedging and Boosting As Interactional Metadiscourse in Literature Doctoral Dissertation Abstracts” başlıklı makalesinde doktora adaylarının tez özetlerini analiz etmiştir. 2007’den 2012’ye kadar olan altmış özet seçilmiş ve AntConc 3.3 derlem işleme aracına aktarılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda doktora adaylarının iddialarının yalnızca evrensel bir anlayış taşıdığını düşündüklerinde güçlendirici kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca doktora adayları güçlendirici kullandıklarından üç kat daha fazla kaçınsama ifadeleri kullanmışlardır.

Söğüt (2014) “Employment Of Stance Adverbials as Hedges and Boosters In Argumentative Essays of Native American and Nonnative Turkish University Students” başlıklı yüksek lisans tezinde Amerikan Yerlisi Olan ve Olmayan Türk Üniversite Öğrencileri tarafından üretilen tartışma metinlerindeki kaçınsama ve vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini incelemiştir.

Takimoto (2015) “A Corpus-based Analysis of Hedges and Boosters in English Academic Articles” başlıklı makalesinde sekiz farklı disiplinde yazılmış akademik metinleri incelemiştir. Çalışmasında sıfat ve zarflarla yapılan kaçınsamaların beşeri bilimlerde en yüksek doğa bilimlerinde ise en düşük olduğunu sonucuna; isim ve fiillerde yapılan kaçınsamaların beşeri ve sosyal bilimlerde en yüksek doğa bilimlerinde ise en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Esmer (2016) “Kaçınsama ve Vurgulayıcı Dilsel Öğelerin Seçim Propaganda Konuşma Metinlerindeki Kullanımı” başlıklı makalesinde 2015 seçim sürecinde Ahmet Davutoğlu, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli ve Selahattin Demirtaş tarafından üretilen 8 seçim propaganda konuşma metinlerini Nooj Derlem İşleme aracına aktarılmış, sonra Hyland (1998, 1999)’ın ve Urbanova (2000)’nın kaçınsama ve vurgulayıcı dilsel öğeler sınıflandırmalarına göre verileri incelemiştir. Çalışma sonucunda parti liderlerinin kaçınsama dilsel öğelerini az kullanırken metin üreticisimerkezli ve alıcı merkezli vurgulayıcıları dilsel öğelerin yüksek kullanım sıklığı sergilediği görülmüştür.

Dontcheva-Navratilova (2016) “Cross-cultural variation in the use of hedges and boosters in academic discourse” başlıklı makalesinde uluslararası Applied Linguistics

dergisinde ve Çek Cumhuriyeti'nin İngilizce yayın yapan ulusal Discourse and Interaction dergisinde yayınlanan dilbilim alanındaki makalelerin özet bölümlerini incelemiştir. Çalışmanın amacı ana dili İngilizce olmayan metin üreticilerinin akademik söylemlerinde sözcüksel çitlerin ve güçlendiricilerin kullanımındaki kültürler arası farklılıkları araştırmaktadır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

8.sınıf öğrencilerinin yazdıkları tartışma metinlerinde yer alan vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini saptamayı amaçlayan bu çalışmada nitel ve nicel analiz yapılmıştır. Araştırmada nitel analiz yöntemlerinden biri olan betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma görüşme, gözlem, doküman analizi gibi nitel yöntemlerin kullanılarak olayların gerçekçi ve bütün olarak ele alınmasını sağlayan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Betimsel analiz; bir çerçeve oluşturma, oluşturulan çerçeveye göre verilerin işlenmesi, elde edilen bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır denilebilir. Nicel araştırma ise mevcut durumu ve olguları anlamak için sayısal verilerin objektif ve sistematik bir şekilde gözlemlenerek ölçüldüğü ve bu ölçümlerin tekrarlanabilirliğini kapsayan araştırmalardır (Burns & Grove, 1993). Çalışma kapsamında ayrıca nicel çalışma ile vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem kullanım sıklıkları da incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Tartışmacı metin, metin üreticisinin öne sürdüğü savını iyi gerekçelendirmiş, iddialar sonunan ve kendi tezini güçlendirip karşı tezi çürütmesiyle ön plana çıkan bir yazı türüdür (Toulmin, 2003) ve temelinde metnin alıcısını ikna etme amacı yatmaktadır (Keleş & Kiriş, 2010). Analitik uygulamalar da, temelde tartışmacıdır ve metin alıcısını ikna etme etmeyi amaçlar (Tolchinsky vd., 2023). Bu nedenle tartışmacı metin yazma sürecinin analitik olduğu söylenebilir. Son dönemlerde yapılan çalışmalara bakıldığında analitik yazı türlerinin geç kazanılan bir gelişimsel süreç olduğu görülmektedir (Berman & Nir-Sagiv, 2007). Bu bilgiler ışığında ortaokul kademesinde bulunan 8.sınıf öğrencilerinin 5,6 ve 7. Sınıf öğrencilerine göre tartışmacı metin yazma becerilerinin daha gelişkin olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bireylerin yaşı ilerledikçe dili daha etkin kullandıkları, kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve tartışmacı biçimleri daha iyi kullandıkları tespit edilmiştir (Bernardi & Antolini, 1996). Bu nedenle çalışma kapsamında 8.sınıf öğrencileri seçilmiştir.

Araştırmanın evrenini Elazığ ilinde 2023- 2024 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 8. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Elazığ ilinin Alacakaya Ortaokulunda öğrenim gören otuz 8.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında evrenin tanımına ulaşmanın zaman ve maliyet açısından zor olmasından dolayı örneklem belirleme yöntemine gidilmiş ve bu sebeple Alacakaya ilçesi Alacakaya Ortaokulunda öğrenim gören otuz 8.sınıf öğrencisi örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada amaçlı örneklem belirleme yöntemi kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada elde edilen veriler öğrencilerin beş açık uçlu uyarana doğrultusunda yazdıkları beş tartışma metnidir. Bu uyarılar Türkçe alan uzmanı olan Türkçe öğretmenleri ve akademisyenlerin görüşü alınarak oluşturulmuştur. Uzman görüşü alınarak belirlenen açık uçlu uyarılar aşağıda verilmiştir:

1. Köyde mi yaşamak istersiniz şehirde mi yaşamak istersiniz?
2. Okullarda okul kıyafeti mi giyilmelidir, serbest kıyafet mi giyilmelidir?
3. Sizce eski insanlar mı daha mutluydu, şimdiki insanlar mı daha mutlu?
4. Kadın-erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Sizce para ile her şeyi almak mümkün müdür?

Uyarılar 8.sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanmış olup sınıf düzeyine uygun olduğu göz önünde bulundurulmuştur. Uyarıların öğrencilerin tartışma metni oluşturarak görüşlerini ifade edebilecekleri genel konulardan seçilmesine dikkat edilmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

8.sınıf öğrencilerinin açık uçlu beş uyarana yönelik yazdıkları tartışma metinlerinden elde edilen veriler, AntConc 3.3 derlem işleme aracına aktarılmıştır. Aktarılan veriler, Hyland'ın (2005) üstsöylem çözümleme modelinde yer alan kaçınınsama dilsel öğeleri ve Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırması kapsamında çözümlenmiştir. Ayrıca bu dilsel öğelerin öğrenci metinlerinde yer alan kullanım sıklığı da saptanarak sıklık analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanımına yönelik bulgular yer almaktadır. Çalışmanın yöntem bölümünde de belirtildiği üzere otuz 8.sınıf öğrencisi tarafından yazılan yüz elli tartışma metni AntConc 3.3 derlem işleme aracına aktarılmıştır. AntConc 3.3 derlem işleme aracına aktarılan tartışma metinlerinde yer alan vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri saptanmış ve kullanım sıklıkları analiz edilmiştir.

Tablo 13’de görüldüğü gibi çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri 371, kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri ise 555 kullanım sıklığı sergilenmektedir. Öğrencilerin ürettikleri tartışma metinlerinde kaçınınsama ifadelerini vurgulayıcı ifadelerden daha fazla kullandıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 13 *Vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin sıklık dağılımı*

Üstsöylem Belirleyicileri	Frekans Değeri
Kaçınınsamalar	555
Vurgulayıcılar	371
Toplam	926

4.1.Vurgulayıcı Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanım Sıklığı

Vurgulayıcılar; önermenin gücünü arttıran, metin üreticisinin öne sürdüğü savı kesin bir şekilde savunduğunu gösteren dilsel öğelerdir. Metin üreticisi, vurgulayıcıları kullanarak iddiasına olan bağlılığını ifade eder. Tablo 14’de Urbanova’nın vurgulayıcı sınıflandırmasına göre metin üreticisi merkezli vurgulayıcılar (f. 368) en yüksek kullanım sıklığı sergileyen vurgulayıcılardır. Alıcı merkezli vurgulayıcılar (f.3) ise ikinci sırada yüksek kullanım sergilemektedir. Nihayet, oysa, sonunda gibi belirteçleri içeren söylem düzenleyici vurgulayıcılara ise hiç rastlanmamıştır.

Tablo 14 *Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırmasına göre bulguların dağılımı*

Vurgulayıcı Üstsöylem Sınıflandırması	Frekans
Metin Üreticisi Merkezli Vurgulayıcılar	368
Alıcı Merkezli Vurgulayıcılar	3
Söylem Düzenleyici Vurgulayıcılar	0
Toplam	371

Tablo 15'te belirtildiği gibi metin üreticisi merkezli vurgulayıcıların alt ulamları olan güvence ve kesinlik sergileyen vurgulayıcılara (f.287), tutumsal vurgulayıcılara ise (f.81) defa rastlanmıştır. Alıcı merkezli vurgulayıcıların alt ulamları olan uzlaşma ve mutabakat gösteren vurgulayıcılara (f.3) defa rastlanmıştır. Metin üreticisinin ifadesinin dinleyici ile ilgili olduğunu gösteren vurgulayıcılara ise hiç rastlanmamıştır. Bu durumun elde edilen bulguların konuşma metninden değil yazma metninden alınmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 15 *Urbanova'nın (2000) vurgulayıcı sınıflandırmasına göre bulguların alt ulamlara dağılımı*

Vurgulayıcı Sınıflandırmasına Göre Bulguların Alt Ulamlara Dağılımı	Frekans
Güvence ve Kesinlik Sergileyen Vurgulayıcılar	287
Tutumsal Vurgulayıcılar	81
Metin Üreticisi Merkezli Vurgulayıcılar	368
Toplam	
Uzlaşma ve Mutabakat Sergileyen Vurgulayıcılar	3
Metin Üreticisinin İfadesinin Dinleyici İle İlgili Olduğunu Gösteren Vurgulayıcılar	0
Alıcı Merkezli Vurgulayıcılar	Toplam
Söylem Düzenleyici Vurgulayıcılar	Toplam
	3
	0

8.Sınıf öğrencilerinin ürettikleri tartışma metinlerdeki vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisinin kullanım sıklığı Tablo 16'da verilmektedir. Tablo 16'de görüleceği üzere metin üreticisi merkezli vurgulayıcılar arasında en yüksek kullanım sıklığına sahip olan (f.81) frekans değeriyle 'Çok' vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisi iken en az kullanım sıklığına sahip olan (f.1) frekans değeriyle 'Elbette', 'Eminim ki', 'Gerçekten', 'Kesin bir şekilde', 'Tartışılmaz' ve 'Tek kelimeyle' vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileridir. Alıcı merkezli vurgulayıcılardan ise (f.2) frekans değeriyle 'Hayır', (f.1) frekans değeriyle 'Evet' ifadelerine rastlanmıştır.

Tablo 16 *Vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinin dağılımı ve kullanım sıklığı*

Vurgulayıcı Üstsöylem Belirleyicileri	Araçlar	Frekans
	-AcAk	2
	Açıkça/Açıkçası	16
	Asla	17
	Aslında	10
	Çok	81
	-Dır	27
	Elbette	1
	En	39
	Eminim ki	1
	Gerçekten	1
	Her (şey vb.)	25
	Herkes	31
	Her zaman/Her daim	17
	Hiç	7
	Hiç kimse	8
	Kesin bir şekilde	1
	Kesinlikle	17
	Özellikle	14
	Sadece	19
	Son derece	11
	Tabii/ Tabii ki	19
	Tartışılmaz	1
	Tek Kelimeyle	1
	Tereddütsüz	2
	Toplam	368
Metin Üreticisi Merkezli Vurgulayıcılar		
	Evet	1
	Hayır	2
	Toplam	3
Alıcı Merkezli Vurgulayıcılar		
Söylem Düzenleyici Vurgulayıcılar	-	0

Tablo 16’da görüleceği üzere en yüksek kullanım sıklığı sergileyen vurgulayıcı (f.81) frekans değeriyle ‘Çok’ vurgulayıcısıdır. En yüksek kullanım sıklığına sahip olan diğer vurgulayıcı (f.39) frekans değeriyle ‘En’ üstsöylem belirleyicisidir. ‘Çok’ ve ‘En’ vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini sırasıyla(f.31) frekans değeriyle ‘Herkes’, (f.38) frekans değeriyle ‘-Dır’, (f.25) frekans değeriyle ‘Her’, (f.19) frekans değeriyle ‘Sadece’ ve ‘Tabii/ Tabii ki’, (f.17) frekans değeriyle ‘Asla’, ‘Her zaman/Her daim’ ve ‘ Kesinlikle’ , (f.16) frekans değeriyle ‘Açıkça/Açıkçası’, (f.14) frekans değeriyle ‘Özellikle’, (f.11) frekans değeriyle ‘Son derece’, (f.10) frekans değeriyle ‘Aslında’, (f.8) frekans değeriyle ‘Hiç kimse’ , (f.7) frekans değeriyle ‘Hiç’, (f.2) frekans değeriyle ‘-AcAk’ ve ‘Tereddütsüz’ , (f.1) frekans değeriyle ‘Elbette’, ‘Eminim ki’, ‘Gerçekten’, ‘Kesin bir şekilde’, ‘Tartışılmaz’ ve ‘Tek kelimeyle’, ‘Evet’, ‘Hayır’ vurgulayıcıları takip etmektedir.

Tablo 16’da kullanım sıklıkları verilen vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri aşağıda örneklerle verilmiştir:

Örnek (1):

“...Şehirde arkadaş edinmek **cok** zor çünkü kime güveneceğini bilemezsin.”

Örnek (2):

“...Kadın şiddete **cok** maruz kalır ve bu olayı haberlerde her zaman görürüz.”

Örnek (3):

“...Çünkü şimdi imkanlar **cok**fazla ancak eskiden öyle değildi.”

Örnek (4):

“...Fakat eğlence mekanların **cok** severim. O yüzden şehir hayatı ilgimi çeker.”

Örnek (1,2,3 ve 4)’te öğrencilerin ‘Çok’ belirleyicisiyle öne sundukları önermenin gücünü arttırmayı amaçladıkları anlaşılmaktadır. Örnek(1)’de öğrenci şehirde arkadaş edinmenin zorluğunu vurgularken, Örnek(2)’de kadınların şiddete maruz kalma oranlarının yüksek olması, Örnek(3)’te şimdi yaşayan insanların geçmişte yaşayan insanlara kıyasla daha fazla imkanlarının bulunması ve Örnek(4)’te ise öğrencinin şehir hayatının ilgisini çekmesinin sebebi olan eğlence mekanlarını sevmesi vurgulanmıştır. Örneklerde de görüldüğü üzere ‘Çok’ tutumsal vurgulayıcı önermenin olumlu ya da olumsuz yanlarını güçlendirmektedir.

Örnek (5):

“...Sevgiyi satın alamayız ama para ile **en** iyi doktorlara gideriz.”

Örnek (6):

“...Köyde güzelbir doğa, temiz hava ve benim **en**sevdiğim traktörüm var. “

Örnek (7):

“...Bazı insanlar çok ayrımcılık yaparlar. Bu **en**çok tartışılan konulardan biridir.

Halbuki cevabı çok basit: Kadın ve erkek eşittir.”

Örnek (8):

“...Şehrin **en** kötü yanı kalabalık olması ve çok gürültülü olması.”

Örnek (5,6,7 ve 8)’de ‘En’vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisinin kullanıldığı görülmektedir. Örnek (5)’te öğrenci ‘En’ belirleyicini kullanarak paraya sahip olduğunda sadece doktorlara gitme imkanını değil aynı zamanda üst seviyede bulunan doktorlara gitme imkanına sahip olduğu, Örnek (6)’da öğrencinin en sevdiği traktörünün köyde olduğu, Örnek(7)’de ayrımcılığın insanlar arasında çok tartışılan konulardan biri olduğu vurgulanmıştır. Örnek(8)’de ise şehrin diğer yanlarından ziyade bir yönünü vurgulama amacı ile ‘En’ vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisi kullanıldığı görülmektedir.

Örnek (9):

“Zihinsel olarak bakarsak hem erkekler hem kadınlar son derece zekidir.”

Örnek (10):

“...Her zaman oldum olası kalabalıklardan haz etmemişimdir.”

Örnek (19 ve 10)’da kullanılan ‘-Dir’ vurgulayıcısı ile öğrencilerin sundukları önermelerin içeriğine tam bağımlılıkları olduğunu göstermektedir. Bu örnekler incelendiğinde öğrencilerine kendilerinden emin oldukları görülmektedir. “-Dir” vurgulayıcısı Örnek (9)’da *son derece* vurgulayıcısıyla, örnek (10)’da ise *her zaman* vurgulayıcısıyla desteklenmiştir.

Örnek (11): “...Diyelim ki çok para var ama sevgin yok.Herkes sana karşı kötü herkes senin paran için yanında.”

Örnek (12):

“...Bizim ülkemiz bağımsız bir ülke ve herkes özgürdür.”

Örnek (13):

“...Herkesi parayla mutlu edemezsin.”

Örnek (11,12 ve 13)’de “Herkes” vurgulayıcı üstsöylem belirleyici kullanıldığı görülmektedir. ‘Herkes’ belirleyicisi ile öğrenciler istisnai bir durum olmaksızın tüm insanları önermelerine dahil ettiklerini belirtmektedirler. Bu nedenle ‘Herkes’ ifadesinin kullanımı öğrencilerin önermelerini güçlendirmekte ve metin alıcısına güvence vermektedir.

Örnek (14):

“... Babalarımız, annelerimiz, abilerimiz hepsi hem bizim hem de kendilerinin hayatlarını sürdürmek için para kazanmak zorundalar ve bu parayı kendi hayatlarını harcayarak ödüyorlar bir bakıma hayatlarını satıyorlarbu da bize paranın insanlar için her şeye kadir olduğunu gösteriyor.”

Örnek (15):

“...‘Asla şehirde yaşamam’ diyenler var. Ama herşeyin güzel bir tarafı var.Önemli olan güzel yerden bakmak.”

Örnek (14 ve 15)’te öğrencilerin ‘Her’ vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisi kullandıkları görülmektedir. ‘Her’ vurgulayıcısı Örnek(14)’te insanların para kazanmak için hayatlarını harcamalarını ve bu nedenle paranın gücünü vurgularken, Örnek (15)’te meydana gelen olayların kötü tarafı olduğu gibi güzel bir yanı da olduğunu vurgulamaktadır.

Örnek (16):

“...Para sadece bu dünya için geçerlidir. Öbür dünyada para geçmez.”

Örnek (17):

“...bu sayede yaptıkları hata ve davranışlardan bir çok ders aldılar ama şimdiki nesiler sadece teknoloji ile ilgilendiği için hatalar yapmıyorlar...”

Örnek (16 ve 17)’de kullanılan ‘Sadece’ belirleyicisi ile öğrencilerin öne sundukları savın arkasında durdukları görülmektedir. Öğrenciler savlarının reddedilme olasılığına karşı ‘Sadece’ vurgulayıcısı ile tepki vermişlerdir. Örnek(16)’da paranın bu dünyadan başka bir yerde geçmeyeceği vurgulanmış, Örnek (17)’de ise şimdiki neslin teknoloji dışında başka bir şey ile ilgilenmediği vurgulanmıştır.

Örnek (18):

“...Hayır tabikide. Sevgi parayla alınabilirmi Mesela ben birisinin kalbini kırsam onun kalbini parayla alabilir miyim? Herşey parayla değildir.”

Örnek (19):

“...Tabii ki de erkeklerin kadınlardan kadınlarında erkeklerden üstün yönleri vardır. Örneğin güç gerektiren işleri erkekler daha iyi yaparken kadınlarda temizlik konusunda daha iyi.”

Örnek (18 ve 19)’da kullanılan ‘Tabii/Tabii ki’ vurgulayıcıları ile öğrenciler kendi görüşlerinin netliğini ortaya koymuşlardır. Örnek (18)’de öğrenci, kendisine yöneltilen soruya ‘Hayır tabii ki de’ diye başlamış ve ürettiği metnin en başından fikrini kesin bir biçimde belli etmiştir. Örnek (19)’da ise kullanılan ‘Tabii ki’ vurgulayıcısı erkeklerin kadınlardan, kadınlardan erkeklerden belirli açılardan üstün yönleri olduğunu net bir biçimde sunma amacıyla kullanılmıştır. Hyland’a (1998) göre tabii ki vurgulayıcısı metin üreticisi ile metin alıcısı arasındaki karşılıklı anlayışa işaret etmektedir.

Örnek (20):

“... Ama hocalar serbest kıyafeti kaldırıp okul kıyafeti giyinerek gelme kuralını koyarsa kesinlikle giyerim. Çünkü ben hiç okul kıyafeti giyerek okula gelmedim.”

Örnek (21):

“...Neymiş efendim kızlar sadece ev hanımı olur, neymiş efendim kızlar spor yapamaz. Kesinlikle her kız istediğini yapabilme hakkına sahip.”

Örnek (22):

“...Kesinlikle köy neden diye sorarsanız köyü küçüklükten beri seviyorum.”

Örnek (23):

“...Bu iki cinsten ne erkek ne de kadın kesinlikle birbirinden üstün değildir.”

Örnek (20,21,22 ve 23)'te öğrencilerin 'Kesinlikle' belirleyici kullanımı ile görüş aykırılıklarının engellenmesi amaçlanmaktadır. Öğrenciler kendi görüşlerini doğruluğundan emin bir biçimde savunmaktan geri durmamış ve görüşlerinin arkasında durmuşlardır.

Örnek (24):

“...Bulduğumuz bölge ya da alana her zaman uyum sağlamalıyız.”

Örnek (25):

“...Okul kıyafeti daha uygun çünkü disiplin her zaman iyidir.”

Örnek (26):

“...Kimilerine göre para ile herşey alınır kimilerine göre herşey alınmaz ama asla duygular parayla alınmaz.”

Örnek (27):

“...Son olarak bir örnek teknoloji bağımlısı biri asla köyde yaşayamaz.

Örnek (28):

“...Mesela paran var istediğin bir araba, kıyafet, eşya vb. gibi şeyler alırsın ama asla huzuru sevgiyi ve saygıyı satın alamazsın.”

Örnek (24 ve 25)'te yer alan 'Her zaman' belirleyicisi ile Örnek (26 , 27 ve 28)'de yer alan 'Asla' belirleyişi öğrenciler tarafından bilinçli olarak vurgulama amacı taşır. 'Her zaman' belirleyicisi ile öne sürdükleri savın her koşulda geçerli olduğunu, 'Asla' belirleyicisi ile ise öne sürdükleri savın hiçbir koşulda değişmeyeceğini vurgulamışlardır.

Örnek (29):

“...Açıkça söylemek gerekirse hastanenin olmadığı bir köyde her aileye bir tane bile olsa ulaşım aracı şarttır.”

Örnek (30):

“...Bu da bize paranın insanlar için her şeye kadir olduğunu gösteriyor. Açıkçası kendim de bu sistemden nefret etsem de başka bir çözümün olmadığı açıkça ortada bu sebeple bu sistemdeki bir köleden ziyade bir yönetici olmaya çalışmalı ve en tepeyi hedeflemeliyiz.”

Örnek (31):

“... Hastalıklardan yola çıkalım. Çoğu ameliyat para ile yapılıyor. Paran yoksa aynı şekilde sağlıkdaki yoktur. Açıkçası para herşeydir.”

Örnek (29,30 ve 31)'de görülen 'Açıkça/Açıkçası' vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisi ile öğrenciler önerme gücünü ve kendilerine olan güvenilirliği arttırmak istemektedir. Hyland (1998) *tabii ki, elbette, açık(ça), net(çe)* gibi ifadelerin metin üreticisi ile metin alıcısı arasında karşılıklı bir anlayışa işaret etmesi sebebiyle iyi bilinen vurgulayıcılar olarak nitelendirir. Bu

nedenle Örnek (29,30 ve 31)'de yer alan "açıkça" ifadesi de vurgulayıcı üstsöylem olarak nitelendirilmektedir.

Örnek (32):

"Ama dediğim gibi bir erkeğin mesleği yoksa elinde özellekle aç gözlü aileler asla kızını vermez o erkeğe."

Örnek (33):

"...2013'ü düşünelim o zamanın insanları ekonomik sıkıntılardan çok uzaktaydı. Ekmeğin tanesini kuruşla alıyorlardı şimdi ise özellekle gençler- ekonomik krizin dibini yaşıyor. Bu gençler hem okuyup hem de geçinmeye çalışıyorlar."

Örnek (34):

"...Eskinin iyi olduğu noktalar var, fakat yaşam standartlarına baktığımızda eskiden zenginler çok zengin, fakirler çok fakirdi. Özellekle kölelik sistemi had safhadaydı."

Örnek (32, 33 ve 34)'te kullanılan 'Özellekle' vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisi öğrencilerin görüşleri içerisinde vurguladıkları belli bir kesmi ya da olguyu öne çıkarma amacı taşımaktadır. Örnek (32 ve 33)'de görüş içerisinde 'aç gözlü aileler' ve 'gençler' vurgulanırken Örnek (34)'te 'kölelik sistemi' vurgulanmıştır.

Örnek (35):

"...Zihinsel olarak bakarsak hem erkekler hem kadınlar son derece zekidirler. Bu zekayı eşit derecede kullanıp insanlığın yararına sağlayabilirler bu sayede düzen gelişir."

Örnek (36):

"...Son derece bariz olan şey ise 'Üstünlük sadece takva ilemdir.' sözü."

Örnek(35)'te yer alan 'Son derece' vurgulayıcı üstsöylem belirleyicisi erkek ve kadınların zeki olduğunu vurgulama amacı ile kullanılırken, Örnek (36)'da yer alan 'Son derece' belirleyicisi ise 'Üstünlük sadece takva ilemdir.' sözünün güçlendirmek amacı ile kullanılan vurgulayıcıdır.

Örnek(37):

"...En basitinden sevgi, aşk, mutluluk gibi. Kahvaltıda zenginlerle aynı şeyi yiyoruz. Aşk parayla satın alınmaz çünkü hiç kimsenin gönlü satılık değildir."

Örnek (38):

"...Eski zamanlarda Medinede kız doğan çocukların hepsini canlı canlı toprağa koyarak gömüyorlardı hiç kimse canlı canlı toprağa gömülmeyi hak etmez."

Örnek(39):

"...Ben eskileri seviyorum. Hiçbir zaman eskileri kötülemem."

Örnek (40):

“...Para bu dünyadaki en önemli şeydir çünkü para ile sahip olunmayacak hiçbir şey yoktur.

Örnek (37 ve 38)’de kullanılan ‘Hiç kimse’ ile Örnek (39 ve 40)’da kullanılan ‘Hiçbir’ belirleyicisi incelendiğinde öğrencilerin savlarından emin olduğu görülmektedir. Bu vurgulayıcılar ile metin alıcılarının öğrencilere karşı çıkma ihtimalleri azalmıştır.

Örnek (41):

“...Teknoloji bizi ele geçirmiş ve ilerleyen zamanda biz teknolojiye bağımlı olacağız.”

Örnek (42):

“İstediğim yaşam tarzını ve kendimi ileriye götürmemi sağlayacak yaşam alanı şehir olacaktır.”

Örnek (41 ve 42)’de incelendiğinde ‘-AcAk’ kiplik belirticisi önermenin içeriğinin savunulması amacıyla kullanılmıştır. Örnek (41)’de teknolojiye bağımlı olma durumunun gerçekleşeceği vurgulanırken Örnek (42)’de istenilen yaşam tarzının ve kendinin geliştirilmesini şehir ile mümkün olacağı vurgulanmaktadır.

Örnek (43):

“...Para herşeyi çeker mesela birine para verirsek yani hiç durmaz tereddütsüz gelir ne istersek yapar.”

(Örnek 44):

“...Tabikide tereddütsüz köyde yaşamak isterim.”

Vurgulayıcılardan ‘kuşkusuz, şüphesiz, tereddütsüz’ gibi belirleyiciler önermenin edimsel gücünü artırma amacıyla kullanılır (Şen, 2019). Örnek (43 ve 44)’te kullanılan ‘Tereddütsüz’ belirleyicisi herhangi bir soru işaretine yer bırakmadan önermenin kesinliğini ortaya koymuştur.

Örnek (45):

“...Elbette şimdiki nesiller mutlular.”

Örnek (46):

“...Eminim ki şehirde yaşayan insanlar köyün güzelliğini anlatır.”

Örnek (47):

“...Açıkçası para gerçekten elimizin kiridir.”

Örnek (48):

“...İkisinin de farklı farklı görevleri vardır. Kanun da bu bilgiyi kesin bir şekilde paylaşmıştır.

Örnek (49):

“...Kadın ve erkek eşittir. Bu tartışılmaz bir konudur.”

Örnek (50):

“...Kadınlar ve erkekler tek kelimeyle eşittir.”

Örnek (51):

“Şimdi düşünelim: düzenin olmadığı, insanların çocukluktan itibaren geçim kaygısı çektiği, kimsenin değerlerine saygı göstermeyip doğruyu yanlıştan ayıramadığı bir toplumda insanların yaşamını mutlu bir şekilde sürdürmesini bekleyebilir misiniz? Hayır, bekleyemezsiniz.”

Vurgulayıcılar, farklı görüşlerin sunulmasını kısıtlayarak metin üreticisinin görüşlerinin kabul edilme oranını yükseltir. Kaçınsama ve vurgulayıcılar öne sürülen görüşlerin reddedilme durumuna karşı verilen bir tepkidir (Hyland, 1998b). Örnek (45-50)'de de görüldüğü gibi öğrenciler ürettikleri metinlerde kullandıkları vurgulayıcılar ile savlarını kanıtlama isteği taşıyarak tepkide bulunmuşlardır.

4.2.Kaçınsama Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanım Sıklığı

Kaçınsamalar, metin üreticisinin bilgiyi kesin olarak değil ihtimal olarak sunmasıdır. Metin üreticisi, kaçınsama ifadeleri kullanarak öne sürdüğü savın bütün sorumluluğunu yüklenmekten geri durur. 8.Sınıf öğrencilerinin ürettikleri tartışma metinlerindeki kaçınsama üstsöylem belirleyicisinin kullanım sıklığı Tablo 17’de verilmektedir. Öğrencilerin (f.555) frekans değeriyle kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinde yüksek kullanım sıklığı sergilediği görülmektedir. Öğrencilerin kaçınsama ifadelerini kullanarak tartışma metinlerinde savlarındaki sorumluluğu üstlenmekten kaçındıkları, kendilerini ifade ederken kesin ifadelerden çok olasılıklara yönelik konuşmayı tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 17 Kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin dağılımı ve kullanım sıklığı

Kaçınsama Üstsöylem Belirleyicileri	Araçlar	Frekans
	-Abil	135
	Bana göre	105
	Bazen	11
	Bazı/Bazıları	41
	Belki	11
	Bence	130
Kaçınsamalar	Benim yaklaşımım/ tercihim	4

Birçok	3
Büyük ihtimalle	4
Çoğu/çoğunlukla	37
Düşünüyorum	4
Fikrimce	1
Genellikle/genel olarak	14
Galiba	1
Hemen hemen	12
Kimi/kimileri	33
Neredeyse	9
Sanırım	1
Toplam	555

Tablo 17’de de görüleceği üzere en yüksek kullanım sıklığına sahip kaçınınsama üstsöylem belirleyicisi (f.135) frekans değeriyle ‘-Abil’ dilsel ögesidir. En yüksek kullanım sıklığına sahip olan diğer kaçınınsama ifadesi (f.130) frekans değeriyle ‘Bence’ üstsöylem belirleyicisidir. ‘-Abil’ ve ‘Bence’ vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini sırasıyla (f.105) frekans değeriyle ‘Bana göre’, (f.41) frekans değeriyle ‘Bazı/Bazıları’, (f.37) frekans değeriyle ‘Çoğu/Çoğunlukla’, (f.33) frekans değeriyle ‘Kimi/Kimileri’, (f.14) frekans değeriyle ‘Genellikle, genel olarak’, (f.12) frekans değeriyle ‘Hemen hemen’, (f.11) frekans değeriyle ‘Bazen’ ve ‘Belki’, (f.9) frekans değeriyle ‘Neredeyse’, (f.4) frekans değeriyle ‘Benim tercihim/yaklaşımım’, ‘Büyük ihtimalle’ ve ‘Düşünüyorum’, (f.2) frekans değeriyle ‘Birçok’, (f.1) frekans değeriyle ‘Fikrimce’, ‘Galiba’ ve ‘Sanırım’ kaçınınsama ifadeleri takip etmektedir.

Tablo 17’de kullanım sıklıkları verilen kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri aşağıda örneklerle verilmiştir:

Örnek (52):

“Bana göre kadınlar ve erkekler eşittir. Çünkü erkeklerin yaptığı bir çok işi kadınlarda yapabilir.”

Örnek (53):

“...biz erkekler bu gücümüzü kadınları korumaya ve zor işleri gerçekleştirmeye kullanmalıyız bu şekilde çoğu toplum gibi barış içinde yaşayabiliriz.”

Örnek (54):

“Belki parayla dünyayı satın alabiliriz.”

Örnek (52,53 ve 54) incelendiğinde ‘-Abil’ biçimbiriminin kaçınınsama üstsöylem belirleyicisi olarak kullanıldığı görülür. Örnek (52)’de ‘kadınlar birçok işi yapar’ yerine ‘kadınlar birçok işi yapabilir’ ifadesi kullanılmış, belirsizlik vurgulanmıştır. Örnek (53 ve

54)'te de kesinlik değil ihtimal söz konusudur. Ayrıca verilen üç örnekte de '-Abil' kaçınınsama belirleyicisinin farklı bir kaçınınsama belirleyicisi (birçok, çoğu, belki) ile desteklendiği görülmektedir.

Örnek (55):

“Dışarıdan bakılınca bir öğrenci olduğumuz belli olmalıdır, zaten birçok ülkede bu kural uygulanırken bizim de bence her şeyin temeli olan okullarda da bir sorumluluk olarak bunun uygulanması gerekir.”

Örnek (56):

“Çoğunlukla kadınları güçsüz görüyorlar bence bu yanlış bir şey.”

Örnek(57):

“Bence kadına daha fazla sorumluluk yükleniyor ve bu sorumlulukları erkekler çoğunlukla hiçe sayıyor.”

Örnek (58):

“Bana göre okullar biz çocukların 2.evidir.”

Örnek (59):

“Bana göre durumu olmayan insanlara okul kıyafeti yerine günlük kıyafet almak onları çok daha mutlu eder.”

Örnek (60):

“Bana göre para bu dünyadaki en önemli şeydir çünkü para ile sahip olunamayacak hiçbir şey yoktur.”

Örnek (55,56 ve 57) incelendiğinde 'Bence' , Örnek (58,59 ve 60) incelendiğinde ise 'Bana göre' kaçınınsama belirleyicisine yer verildiği görülmektedir. İncelenen altı örnekte de öğrenciler düşüncelerini ifade ederken cümlelerinin başına bence ve bana göre ifadelerini koydukları ve söyledikleri her şeyin kendi fikirleri olduğunu ve başkasına göre değişebileceğini ifade ettikleri görülmektedir. Böylece önermelerindeki kesinlik zayıflamıştır.

Örnek (61):

“Bazı insanlar para için adam bile öldürüp katil oluyor.”

Örnek (62):

“...ama şöyle bir gerçek te var ki bazı ailelerin imkanı yok.”

Örnek (63):

“...kanun bize derki herkes eşit ama bazı konularda kadın üstün bazı konularda erkek üstün bazı konularda eşit...”

Örnek (61, 62 ve 63)'te 'Bazı' üstsöylem belirleyicisinin kullanıldığı görülür. Öğrenciler Örnek (61)'de 'bazı insanlar' , Örnek (62)'de 'bazı aileler' ve Örnek (63)'te 'bazı

konular' ifadelerini kullanarak görüşlerinin mutlak gerçeği yansıtmadığını belirtirler. Görüşleri 'her' insanda ya da konuda geçerli değildir ve görüşlerini ifade ettikleri cümle ile sınırlı tutarlar.

Örnek (64):

"...çok düşünmenize gerek yok hemen yanınızda bulunan sokağa baktığınızda parası olmayan ve sefalet içinde sürünen bir sürü insan görebilirsiniz. Bu insanların çoğu azıcık para için hayatlarını riske atmaya hazır durumda."

Örnek (65):

"Günümüzde ise çoğu insan ilerde mutlu, huzurlu ve sakin bir hayat sürdürmek için şuan çok stres, baskı altında."

Örnek (66):

"Çoğunlukla güçlüler güçsüzleri ezer, köle gibi çalıştırırlardı."

Örnek (64,65 ve 66) incelendiğinde kullanılan 'Çoğu/Çoğunlukla' ifadelerinin kaçınınsama üstsöylem belirleyicisi olduğu görülür. Öğrenciler 'çoğu/çoğunlukla' ifadesi ile 'İnsanların tamamı' önermesini kapsamaktan kaçınmakta, her insanı önermelerine dahil etmemektedirler.

Örnek (67):

"Her insana göre değişir kimilerine göre herşey alınır kimilerine göre her şey alınmaz."

Örnek (68):

"Yani zaten ergenlik çağında her şeye aykırı olan bir çocuğa zorla sevmediği üstü giydirmekte yanlış. İki tarafın da bu konuda anlayışlı olması gerekiyor. Yine de okul üstünü seçebiliriz. Kimileri için de rahatlık önemlidir."

Örnek (69):

"Bu yüzden köy benim için dinlenme alanı gibi bir yer. Kimileri için sıkıcı gelse de şehirden uzak bir yerde yaşamak kaçış gibi bir şey."

Örnek (67 , 68 ve 69) 'de 'Kimileri' kaçınınsama belirleyicisinin kullanıldığı görülmektedir. Örnek (67)'de bazı insanlara göre her şeyin alınabileceği, bazı insanlara göre ise her şeyin alınamayacağı ifade edilirken; Örnek (68)'de her insana göre rahatlık önemli olmasa da bazı insanlara göre önemli olabileceği, Örnek (69)'da ise bazı insanlara köyde yaşamının sıkıcı geldiği ifade edilmektedir. Üç örnekte de görüldüğü gibi öğrenciler yazdıklarının sorumluluğunu üstlenmemektedirler.

Örnek (70):

“Mesela bayramda eskiden her yere gidilirdi herkesle bayramlaşıldı ama şimdi ise **genellikle** gidemeyeceğimiz yerleri bir telefon konuşmasıyla, mesajıyla kutlarız.”

Örnek (71):

“Eskiden insanlar arkadaşlarını ziyaret ediyordu, çocuklar **genellikle** mahalle maçı yaparak zaman geçiriyordu.”

Örnek (72):

“**Genellikle** köylerde bir tane market olur. O da fazla eşyaların olmadığı.”

Örnek (73):

“Ama bunu yaşantımıza ve yaşadığımız siyasi döneme bakarak bir açıklama yapmak gerekirse **genel olarak** pek mutlu değiliz.”

Örnek (70, 71, 72) de yer alan ‘Genellikle’ ve Örnek (73) de yer alan ‘Genel olarak’ kaçınınsama belirleyicileri kullanılmıştır. Örnek (70) de bayramda gidilemeyecek kişilerin telefonla bayramının kutlandığı, Örnek (71) de çocukların mahalle maçı yaptığı, Örnek (72) de köylerde bir market bulunduğu ve Örnek (73) te mutlu olmadığımız görüşleri kesin olarak ifade edilmek yerine ‘genellikle/genel olarak’ belirleyicileri ile belirsizlik yaratılarak ifade edilmiştir.

Örnek (73):

“**Hemen hemen** tüm okullarda belli başlı bir düzen var bir disiplin var.”

Örnek (74):

“Şehirlerde cinayetler oluyor ve insanlar **hemen hemen** her an teyakkuzda.”

Örnek (75):

“Bazı kıyafetleri formanın üstüne giyerek renklendirebiliriz. Yada değişik şekillere koyabiliriz. Okul kıyafeti giyen **hemen hemen** herkes böyle yapıyor.”

Örnek (73, 74 ve 75) incelendiğinde ‘Hemen hemen’ kaçınınsama belirleyicisi kullanıldığı görülmektedir. Öğrenciler Örnek (73) te tüm okullardan önce, Örnek (74) te her andan önce ve Örnek (75) te ise herkesten önce ‘hemen hemen’ belirleyicisi getirmiş; bu sayede görüşlerinin tüm okulları, anları ve insanları kapsamayabileceğini vurgulamışlardır.

Örnek (76):

“**Bazen** herşeyi alabiliriz, ama **bazen** alamayız.”

Örnek (77):

“Okullarda zengin çocuk gösterişli güzel elbisesini giyinirken diğer çocuk zengin çocuğa bakıp öyle elbisem olsaydı der ama alamaz yani anlayacağınız **bazen** herkezi düşünerek hareket etmek zorunda kalırız.”

Örnek (76 ve 77)'de öğrenciler 'Bazen' üstsöylem belirleyicisi ile kaçınınsama yaptıkları görülmektedir. Örnek (76)'da bazı durumlarda her şeyi alabildiğimiz ya da alamadığımız, Örnek (77)'de ise bazı durumlarda herkesi düşünmemiz gerektiği ifade edilmektedir. İki örneğe de bakıldığında 'bazen' belirleyicisinin kullanımı ile öğrencilerin görüşlerini net bir biçimde ifade ederek genele yaymaktan ziyade belirli zamanlarla sınırlı tuttıkları görülmektedir.

Örnek (78):

"...ve belki parayla dünyayı satın alabiliriz ama sevdiklerin ve ailen yanında olmadıktan sonra dünyalar senin olsada boş."

Örnek (79):

"Belki köydeki eğitim sistemi bozuk olabilir ama bence okumak için şehire gidilebilir."

Örnek (78 ve 79) incelendiğinde 'Belki' kaçınınsama üstsöylem belirleyicisinin kullanıldığı görülmektedir. Örnek (78)'de parayla dünyayı satın almanın bir ihtimal olduğu belirtilirken, Örnek (79)'da ise köydeki eğitim sisteminin bozuk olabileceği durumu belirtilmiştir. Metin üreticisi, metninde olasılık ve belirsizlik yaratmak için kaçınınsama belirleyicilerini kullanır (Meier, 2017). İki örnekte de öğrencilerin olasılık/belirsizlik durumunu nitelediği görülmektedir.

Örnek (80):

"...örneğin kadınların etek giymesi bu bizim için normalken erkeklerin bu hareketi yapması neredeysel herkes için pek hoş görülmez."

Örnek (81):

"Neredeysel hergün haberler kadın cinayetleri Yarın birgün bizde büyüyecek korkarız dışarı çıkıcaz."

Örnek (82):

"Şehrin nüfusu çok ama köyün neredeysel şehrin bir mahallesi gibi."

Örnek (80, 81 ve 82)'de öğrenciler cümlelerinde 'Neredeysel' belirleyicisi kullanarak kaçınınsama yapmışlardır. Bu durum 'neredeysel' kaçınınsama belirleyicisinin önermenin gücünü azaltmasından kaynaklandığı söylenebilir. Örnek (80)'de herkes, Örnek (81)'de her gün ve Örnek (82)'de şehir kelimelerinin öncesinde 'neredeysel' kullanımı ile önermenin tartışmaya açık olduğunu göstermektedir. Çünkü kaçınınsama belirleyicilerinin kullanımı metin üreticisinin önermesinin tartışmaya açık olduğunu belirtir (Adel, 2006; Oktar & Cem Değer, 1999).

Örnek (83):

“Bu soruya benim yaklaşımım şehir olacaktır.”

Örnek (84):

“Benim tercihim şehir çünkü bir sınava hazırlanıyorum şehirdeki imkanlar buralarda olmuyor.”

Örnek (85):

“...aynı zamanda da şehirde traktor süreceğin tarla süreceğin fazla yer yok diye düşünüyorum.”

Örnek (86):

“Bence eğer istenirse köy yaşam tarzına uygun şehir alanlarında kullanılabileceğini düşünüyorum.”

Örnek (87):

“İnsan gördükleriyle yaşar ve büyür. Fikrimce hem köyü hem de şehri tatmalı insan.”

Örnek (83,84,85,86 ve 87) incelendiğinde Örnek (83 ve 84)'ün benzer ifadeler olan ‘Benim yaklaşımım/Benim tercihim’, Örnek (85 ve 86)'nın ‘Düşünüyorum’ ve Örnek (87)'nin ‘Fikrimce’ kaçınınsama belirleyici içerdiği görülmektedir. Öğrenci Örnek (83)’te önermesinin ortasına ‘benim tercihim’ ifadesini ekleyerek ‘şehir olacaktır’ ifadesinin keskinliğini yumuşatarak kaçınınsamada bulunmuştur. Örnek (84)'te ise öğrenci önermesinin başına kaçınınsama ifadesi eklemiş, bu sayede açıklama yaptığı ‘çünkü bir sınava hazırlanıyorum şehirdeki imkanlar buralarda olmuyor.’ ifadesinin kendine özgü bir yorum olduğunu belirtmiştir.

Örnek (85 ve 86)'da kullanılan ‘Düşünüyorum’ kaçınınsama üstsöylem belirleyicisi ile öğrenciler önermelerinin başkalarına göre değişebileceğini bu nedenle de sadece kendilerine ait olduğunu vurgulamıştır. İki örnek de kaçınınsama belirleyicisi olarak ele alınmıştır çünkü kaçınınsama belirleyicileri bilginin öznelliğini yansıtır. Bu nedenle Örnek (87)'de kullanılan ‘Fikrimce’ ifadesi de kaçınınsama belirleyicisi olarak ele alınmıştır.

Örnek (88):

“Dışarıdan bakılınca bir öğrenci olduğumuz belli olmalıdır, zaten birçok ülkede bu kural uygulanırken bizim de bence her şeyin temeli olan okullarda da bir sorumluluk olarak bunun uygulanması gerekir.”

Örnek (89):

“Örneğin Finlandiya eğitimiydi sanırım. Çocuklar rahat yerde eğitim görüyorlar, ne bileyim bize nazaran daha serbestler.”

Örnek (90):

“Ama hayvanları var marketten süt, yoğurt, vb. şeyler almalarına gerek yok. Ekmeklerini de kendileri yapıyorlar *galiba*.”

Örnek (88) incelendiğinde ‘birçok’ kaçınınsama belirleyicisinin kullanımı ile önermenin bütün ülkelerde geçerli olmayabileceği belirtilmiştir. Örnek (89)’da ‘sanırım’ ve Örnek (90)’da kullanılan ‘galiba’ ifadeleri ile öğrenciler öne sürdükleri savlarında emin olmadıklarını kaçınınsama ifadeleri kullanarak belirtmişlerdir.

4.3. Açık Uçlu Uyarılara Yönelik Yazılan Tartışma Metinlerinde Vurgulayıcı ve Kaçınınsama Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanım Sıklığı ve Dağılımı

Tablo 18’e bakıldığında öğrencilerin açık uçlu uyarılara yönelik kullandıkları vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin dağılımı görülmektedir. Öğrenciler “Köyde mi yaşamak istersiniz şehirde mi yaşamak istersiniz?” uyarısına yönelik yazdıkları tartışma metinlerinde 141 vurgulayıcı, 101 kaçınınsama üstsöylem belirleyicisi kullanmıştır. Öğrenciler “Okullarda okul kıyafeti mi giyilmelidir, serbest kıyafet mi giyilmelidir?” uyarısına yönelik yazdıkları tartışma metinlerinde 64 vurgulayıcı, 142 kaçınınsama belirleyicisi; “Sizce eski eski insanlar mı daha mutluymuştu, şimdiki insanlar mı daha mutlu?” uyarısına yönelik yazdıkları tartışma metinlerinde 44 vurgulayıcı, 90 kaçınınsama belirleyicisi; “Kadın-erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” uyarısına yönelik yazdıkları tartışma metinlerinde 68 vurgulayıcı, 122 kaçınınsama belirleyicisi ve “Sizce para ile her şeyi almak mümkün müdür?” uyarısına yönelik yazdıkları tartışma metinlerinde 54 vurgulayıcı, 100 kaçınınsama üstsöylem belirleyicisi kullanmıştır.

Tablo 18 *Uyarılara yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı*

Açık Uçlu Uyarılar	Üstsöylem Belirleyicileri	Frekans
Köyde mi yaşamak istersiniz şehirde mi yaşamak istersiniz?	Vurgulayıcılar	141
	Kaçınınsamalar	101
Okullarda okul kıyafeti mi giyilmelidir, serbest kıyafet mi giyilmelidir?	Vurgulayıcılar	64
	Kaçınınsamalar	142
Sizce eski insanlar mı daha mutluymuştu, şimdiki insanlar mı daha mutlu?	Vurgulayıcılar	44
	Kaçınınsamalar	90

Kadın-erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?	Vurgulayıcılar	68
	Kaçınsamalar	122
Sizce para ile her şeyi almak mümkün müdür?	Vurgulayıcılar	54
	Kaçınsamalar	100
Toplam		926

Tablo 19'a bakıldığında öğrencilerin "Köyde mi yaşamak istersiniz şehirde mi yaşamak istersiniz?" açık uçlu uyarana yönelik kullandıkları üstsöylem belirleyicileri görülmektedir. Öğrencilerin vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri (f.141) frekans değeriyle kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinden (f.101) daha fazla kullandıkları saptanmıştır.

Tablo 19 "Köyde mi yaşamak istersiniz şehirde mi yaşamak istersiniz?" açık Uuçlu uyarana yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı

Üstsöylem Belirleyicileri	Frekans
Vurgulayıcılar	141
Kaçınsamalar	101
Toplam	242

Tablo 19'da kullanım sıklıkları verilen vurgulayıcı ve kaçınsama üstsöylem belirleyicileri aşağıda örneklerle verilmiştir:

Örnek (91):

"**Kesinlikle** köyde yaşamak isterim."

Örnek (92):

"Benim bu soruya cevabım **kesinlikle** şehir olur sebebi ise benim kendimi görüş şeklim. Ben kendimi köy şartlarına uyum sağlamış olarak göremiyorum."

Örnek (93):

"**Özellikle** yapacağımız ve dünya çapında yapılan bir uluşun temeli olan teknolojiyi içinde bulunduran şehirleri seçerim."

Örnek (94):

"**Bence** şehirde daha güzel bir komşuluk var ve şehirde yaşayanlar köyde yaşayanlardan daha kültürlü."

Örnek (95):

"**Bence** eğer istenirse köy yaşam tarzına uygun şehir alanlarında kullanılabileceğini **düşünüyorum**."

Örnek (91, 92 ve 93)'te öğrencilerin kullandıkları vurgulayıcı ifadeler görülmektedir. 'Kesinlikle ve özellikle' vurgulayıcılarını kullanarak fikirlerinin tartışılmaz olduğunu vurgulamışlardır. Örnek (94 ve 95)' te ise öğrencilerin kullandıkları kaçınınsama ifadeleri görülmektedir. 'Bence' kaçınınsama ifadesiyle fikirlerinin kendilerine ait olduğunu ve başlarına göre değişebileceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 20'ye bakıldığında öğrencilerin "Okullarda okul kıyafeti mi giyilmelidir, serbest kıyafet mi giyilmelidir?" açık uçlu uyarana yönelik kullandıkları üstsöylem belirleyicileri görülmektedir. Öğrenciler vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini (f.64) defa kullanırken kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini (f.142) defa kullanmışlardır.

Tablo 20 "Okullarda okul kıyafeti mi giyilmelidir, serbest kıyafet mi giyilmelidir?" açık Uçlu uyarana yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı

Üstsöylem Belirleyicileri	Frekans
Vurgulayıcılar	64
Kaçınınsamalar	142
Toplam	206

Tablo 20'de kullanım sıklıkları verilen vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri aşağıda örneklerle verilmiştir:

Örnek (96):

"Okul kıyafeti daha uygun çünkü disiplin her zaman iyidir."

Örnek (97):

"Kesinlikle serbest kıyafet başa bela. Açıkçası ben her gün dolabın önünde 'Yarın ne giysem acaba?' diye düşünmek istemiyorum."

Örnek (98):

"Hem ileride bizde öğretmen ve ya okul müdürü olursak bizde okulumuzdaki öğrencilerin okul kıyafeti giymesini isteriz zaten ülkemizde hemen hemen tüm kullarda var."

Örnek (99):

"Bazı çocukları dışarda gördüğümüzde okuldan olup olmadığını anlayamıyoruz."

Örnek (96 ve 97)'de 'Her zaman, -Dir, kesinlikle ve açıkçası' vurgulayıcıları kullanılmıştır. Öğrenciler bu vurgulayıcı ifadeleri artarda kullanarak görüşlerini güçlendirmekte ve metin alıcısına güvence vermektedir. Örnek (98 ve 99)'da ise 'Hemen

hemen ve bazı' kaçınınsama belirleyicileri kullanılmıştır. Bu kaçınınsama ifadelerinin kullanımı ile öğrencilerin önermelerindeki kesinliği zayıflattığı görülmektedir.

Tablo 21'e bakıldığında öğrencilerin "Sizce eski eski insanlar mı daha mutluydu, şimdiki insanlar mı daha mutlu?" açık uçlu uyarana yönelik kullandıkları üstsöylem belirleyicileri görülmektedir. Öğrenciler vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini (f.44) defa kullanırken kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini (f.90) defa kullanmışlardır.

Tablo 21 "Sizce eski eski insanlar mı daha mutluydu, şimdiki insanlar mı daha mutlu?" açık Uçlu uyarana yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı

Üstsöylem Belirleyicileri	Frekans Değeri
Vurgulayıcılar	44
Kaçınınsamalar	90
Toplam	134

Tablo 21'de kullanım sıklıkları verilen vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri aşağıda örneklerle verilmiştir:

Örnek (100):

"...herkez en ufak şeyde kavga çıkarıp kavga ediyorlar ve buda mutluluğu etkiler."

Örnek (101):

"Şimdiki insanlar ise teknoloji var tamam işler kolaylaşıyor ama hiçkimsenin kimseyle konuştuğu yok. Neden çünkü herkes sadece telefon, tablet vb. aletlerle uğraşılıyor."

Örnek (102):

"Bana göre şimdiki insanlar. Çoğu bakımdan yaşam daha kolay barınma, beslenme, hastalık, ulaşım ve daha fazlası."

Örnek (103):

"Bence eski insanlar birbirlerine sadık ve iyi huylulardır."

Örnek (100 ve 101)'de 'Herkes ve hiç kimse' vurgulayıcılarının kullanıldığı görülmektedir. 'Herkes' vurgulayıcısı ile önermeye bütün insanlar dahil edilmiş, 'hiçkimse' vurgulayıcısı ile önermeye hiçbir insan dahil edilmemiştir. Örnek (102 ve 103)'de ise 'Bana göre ve bence' kaçınınsama belirleyicilerinin kullanımı ile önermelerin özneliği öne çıkarılmıştır. 'Çoğu' ifadesi ile bütün insanlar önermeye dahil edilmemiş, önermedeki durumun her insanı kapsamadığı belirtilerek kaçınınsama yapılmıştır.

Tablo 22'ye bakıldığında öğrencilerin “Kadın-erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” açık uçlu uyarana yönelik kullandıkları üstsöylem belirleyicileri görülmektedir. Öğrenciler vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini (f.68) defa kullanırken kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini (f.122) defa kullanmışlardır.

Tablo 22 “Kadın-erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” açık Uçlu uyarana yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı

Üstsöylem Belirleyicileri	Frekans Değeri
Vurgulayıcılar	68
Kaçınınsamalar	122
Toplam	190

Tablo 22’de kullanım sıklıkları verilen vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri aşağıda örneklerle verilmiştir:

Örnek (104):

“Asla ayrımcılık olmamalı. Kadınların da becerileri var erkeklerin de.”

Örnek (105):

“Özellikle kendini beğenmiş erkekler hiçbir zaman başarılı olamazlar.”

Örnek (106):

“Hatta bazen kadınların kadınların yaptığı dedikodu ve itiraflar yüzünden erkekler birbirine düşman olup kavga edebiliyor.”

Örnek (107):

“Halk arasında genellikle erkekler kadınlardan üstün görülür.”

Örnek (104 ve 105)’de görülen ‘Asla, özellikle ve hiçbir’ ifadeleri ile öğrencilerin önermelerinin doğruluğunu vurguladıkları görülmektedir. Ayrımcılığın olmayacağını, kendini beğenen erkeklerin başarılı olamayacağı vurgulayıcı ifadelerle desteklenmiştir. Örnek (106 ve 107)’de ise ‘Bazen, -Abil ve genellikle’ ifadeleri ile öğrenciler kadın-erkek eşitliği ile ilgili görüşlerinde emin olmadıkları ya da her insanı kapsayacağını düşünmedikleri durumları anlatmışlar, böylece kesinlik ifade etmekten geri durmuşlardır.

Tablo 23’e bakıldığında öğrencilerin “Sizce para ile her şeyi almak mümkün müdür?” açık uçlu uyarana yönelik kullandıkları üstsöylem belirleyicileri görülmektedir.

Öğrenciler vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini (f.54) defa kullanırken kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini (f.100) defa kullanmışlardır.

Tablo 23 “Sizce para ile her şeyi almak mümkün müdür?” açık Uçlu uyarana yönelik yazılan tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanım sıklığı

Üstsöylem Belirleyicileri	Frekans Değeri
Vurgulayıcılar	54
Kaçınınsamalar	100
Toplam	154

Tablo 23’de kullanım sıklıkları verilen vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri aşağıda örneklerle verilmiştir:

Örnek (108):

“...ama sevgi, saygı, hayal, rüyaları kesinlikle parayla alamayız.”

Örnek (109):

“Ama sevgiyi asla parayla satın alamayız.”

Örnek (110):

“Bu insanların çoğu azıcık para için hayatlarını riske atmaya hazır durumda...”

Örnek (111):

“Bazen öyle bir duruma gelinir ki para bir işe yarmaz.”

Örnek (108 ve 109)’da kullanılan ‘Kesinlikle ve asla’ ifadeleri ile öğrenciler görüşlerinin net olduklarını ifade ederek vurgulayıcılara yer verirlerken Örnek (110 ve 111)’de öğrenciler görüşlerinin herkes ya da her durum için geçerli olmayabileceğini belirterek kaçınınsama belirleyicilerini kullanmışlardır.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Birinci alt probleme bakıldığında öğrencilerin vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini (f.371) frekans değeriyle kullandıkları tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı en yüksek olan vurgulayıcı kategorisi metin üreticisi merkezli vurgulayıcılardır. En yüksek kullanım sıklığına sahip olma sebebinin incelenen verilerin yazılı metin olmasından kaynaklandığı söylenebilir. İkinci en yüksek kullanım sıklığına sahip vurgulayıcılar ise (f.3) frekans değeriyle alıcı merkezli vurgulayıcılardır. Alıcı merkezli vurgulayıcıların (f.3) frekans değeriyle sınırlı kalmış olma sebebinin ise incelenen verilerin konuşma metni olmaması olduğu söylenebilir. Çünkü bu vurgulayıcılar dinleyiciyi merkeze alarak dikkatlerini çekmeyi ve geri bildirim vermeyi amaçlamaktadır. Söylem düzenleyici vurgulayıcılara ise hiç rastlanmamıştır. Bu durum üzerinde hem incelenen metin türünün etkisi hem de öğrencilerinin seviyelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Vurgulayıcı üstsöylem belirleyicileri arasında kullanım sıklığı en yüksek olan belirleyicinin “Çok” vurgulayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Biber (2006), ‘çok’ belirleyicisinin konuşma söyleminde daha fazla kullanıldığını belirtmiştir ancak çalışmamızda yazılı metinlerde en yüksek kullanım sıklığına sahip vurgulayıcı olarak saptanmıştır.

İkinci alt probleme bakıldığında öğrencilerin kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini (f.555) frekans değeriyle kullandıkları tespit edilmiştir. Kaçınınsama üstsöylem belirleyicileri arasında kullanım sıklığı en yüksek olan belirleyicinin ”-Abil” kiplik yardımcı eylemi olan kaçınınsama belirleyicisi olduğu tespit edilmiştir. Yakın zamanda öğrenciler tarafından üretilen metinleri inceleyen çalışmalara bakıldığında Önel (2000) ve Beyazyıldırım’ın (2022) çalışmalarında da en yüksek kullanım sıklığına sahip kaçınınsama belirleyicisinin “-Abil” belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra Vassileva (2001) kiplik yardımcı eylemlerinin en yüksek kullanım sıklığı sergileyen kaçınınsama ifadeleri olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda da çalışma, alanyazındaki çalışmaları destekler niteliktedir.

İkinci en yüksek kullanım sıklığına sahip olan kaçınınsama belirleyicisi ise (f.130) frekans değeriyle “Bence” belirleyicisidir. “Bence” belirleyicisinin kullanım sıklığının fazla olma sebebinin ise; öğrencilerin ürettikleri cümlelerin giriş kısmına bence ifadesini koyarak cümlelerinin geri kalan kısmında her şeyin kendi fikirleri olduğunu ve başkasına göre değişebileceğini belirtme isteği olduğu düşünülmektedir. Böylece görüşlerinin bütünü öznel bir hal almıştır.

Üçüncü alt probleme bakıldığında öğrencilerin “Okullarda okul kıyafeti mi giyilmelidir, serbest kıyafet mi giyilmelidir?” , “Sizce eski eski insanlar mı daha mutluydu, şimdiki insanlar mı daha mutlu?” , “Kadın-erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” , “Sizce para ile her şeyi almak mümkün müdür?” açık uçlu uyarılarına yönelik yazdıkları tartışma metinlerinde kaçınısma üstsöylem belirleyicilerini vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinden daha fazla kullandıkları tespit edilirken; “Köyde mi yaşamak istersiniz şehirde mi yaşamak istersiniz?” açık uçlu uyarısına yönelik yazdıkları tartışma metinlerinde vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinin kaçınısma üstsöylem belirleyicilerinden daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durumun öğrencilerin birçoğunun hem köyde hem de şehirde evi olduğu için konu ile ilgili bilgi sahibi olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda tartışma metinlerinin konusunun öğrencilerin vurgulayıcı ve kaçınısma ifadeleri kullanımlarını etkiledikleri ifade edilebilir çünkü tartışmacı metin yazmada bilgi önemlidir (Bayyurt, 2016).

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın bulgularına bağlı olarak ortaya çıkan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

6.1.Sonuç

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerine (f.555) vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinden (f.371) daha çok rastlanmıştır. En yüksek kullanım sıklığına sahip olan vurgulayıcı kategorisi ise (f.368) frekans değeriyle metin üreticisimerkezli vurgulayıcılarıdır. Alan yazına bakıldığında, Takimoto (2015) akademik makalelerde kaçınınsama ve vurgulayıcıları incelediği çalışmasında da kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinden daha fazla kullanıldığını tespit etmiştir. Aynı şekilde Bayyurt (2010), Esmer (2018) ve Önel (2020)'de çalışmalarında öğrencilerin kaçınınsama ifadelerini vurgulayıcı ifadelerden daha fazla kullandıkları gözlemlenmiştir. Araştırmanın bu bulgusunun verileri alan yazında yapılmış araştırmalarla benzerlik göstermektedir.

Tartışma metinlerinde metin üreticisinin deneyimi ve becerisinin artması kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin kullanımını azaltırken vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinin kullanımını arttırmaktadır denilebilir çünkü metin üreticisi emin olduğu konularda daha kararlı ifadeler kullanmayı tercih edebilir (Beyazyıldırım, 2022). Bu noktadan bakıldığında metin üreticisinin yetkinlik seviyesi ile kaçınınsama belirleyicilerinin kullanımı arasında ters orantı olduğu söylenebilir. Çalışma sonucunda kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerinin vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerinden daha yüksek sıklıkta kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin tartışma metni üretme edinç ve edim düzeylerinin yeterli seviyede olmadığı düşünülmektedir. Çalışmanın bu bulgusu Gökçe (2016)'nin çalışması ile benzerlik göstermektedir. Gökçe (2016) 8.Sınıf öğrencilerinin tartışma metni üretme becerilerini incelemiş ve öğrencilerin tartışma metni üretmede zorlandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Akbaş (2012), üstsöylem kaynaklarının kullanımının ve kişisel önermelerin metin içinde bağlantılı bir şekilde kullanılmasının metin üreticilerinin tutarlı metinler yazmalarına yardımcı olduğunu vurgulamaktadır. Çalışma sonucu, ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin

üstsöylem belirleyicilerini metinlerinde etkin bir biçimde kullanamadıklarını da göstermektedir. Bu durumun Türkçe ders kitaplarının ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın hem genel çerçevesinde hem de yazma kazanımları altında tartışma metni oluşturma becerisini geliştirme ihtiyacını dikkate almamasından ve bu nedenle de öğrencilerin üstsöylem hakkında bilgi sahibi olmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

6.2.Öneriler

Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ve alanyazın incelemesi sonucunda şu öneriler sunulmuştur:

1. Araştırmada yer veril(e)meyen cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenlerin öğrencilerin vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini kullanımı üzerine etkisi incelenebilir.
2. Öğrencilerin çalışmada yer veril(e)meyen etkileşimli ve etkişimsel üstsöylem belirleyicilerini kullanımına yönelik araştırma yapılabilir.
3. Öğrencilerin beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar ürettikleri tartışma metinlerinde vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini kullanımları incelenerek boylamsal bir çalışma yapılabilir. Böylece öğrencilerin vurgulayıcı ve kaçınınsama üstsöylem belirleyicilerini kullanımlarındaki gelişim düzeyleri tespit edilebilir.
4. Anlatmaya bağlı beceri olan konuşma ve yazma becerisi derslerinde öğrencilere tartışmaya imkan verilen soruların sorulması ve ortamın yaratılması öğrencilerin tartışma metinlerinde üstsöylem kullanımını arttırabilir. Çünkü öğrencilerin tartışma metni üretmeleri, öğrencilerin görüşlerini ifade etme becerilerini geliştireceğinden kaçınınsama üstsöylem belirleyici kullanımlarını azaltarak vurgulayıcı üstsöylem belirleyici kullanımlarını arttırabilir. Bu sayede alanyazında da belirtildiği gibi öğrencilerin yetkinlik seviyelerinin arttığı gözlemlenebilir.
5. Türkçe ders kitapları için metin seçilirken kaçınınsama ve vurgulayıcı üstsöylem belirleyicilerini içermelerine dikkat edilebilir. Böylece öğrencilerin bu ifadelere daha aşina olması, doğru ve yerine kullanmaları beklenebilir.
6. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan resmi ve özel okulların tümünde okutulan Türkçe dersi öğretim programına öğrencilerin seviyeleri doğrultusunda üstsöylem ile ilgili teorik ve uygulamalı kazanımlar eklenebilir. Bu sayede öğrencilerin üstsöylem ile ilgili bilgi birikim düzeylerinin artması beklenebilir.
7. Ortaokul Türkçe ders kitapları üstsöylem belirleyicileri doğrultusunda incelenerek ortaokul kitaplarının üstsöylem eğitimindeki yeri ve yeterliliği incelenebilir.

8. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki yazma etkinliklerinin üstsöylem belirleyicilerini kullanımlarına olanak sağlayan etkinliklerden seçilip seçilmediği araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Adel, A. (2006). *Metadiscourse in L1 and L2 English*. John Bejamins Publishing.
- Adel, A. (2018). Variation in metadiscursive “you” across genres: from research articles to teacher feedback. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 18(4), 777–796. <https://doi.org/10.12738/estp.2018.4.0037>
- Akbaş, E. (2012). Exploring metadiscourse in master’s dissertation abstracts: cultural and linguistic variations across postgraduate writers. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 1(1), 12-26. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1729622>
- Ali, A. Q. (2016). Metadiscourse markers in advanced EFL learners' academic writing. *Houliah Almntda for Human Studies*, 1(28), 19-38. <https://www.iasj.net/iasj/download/852bee5226e39217>
- Alotaibi, H. (2015). Metadiscourse in Arabic and English research article abstracts. *World Journal of English Language*, 5(2),1-8. <http://dx.doi.org/10.5430/wjel.v5n2p1>
- Bayyurt, Y. (2010). Author positioning in academic writing. S. Zyngier ve V. Avaliaçoese (Ed.), *Perspectivas: mapeando os estudos empiricos na area de humanas* içinde (s. 163-184). The Federal University Of Rio De Janeiro.
- Bayyurt, Y., & Akbaş, E. (2014). Akademik metinlerde kaçınma ve vurgulayıcı ifadelerin lisansüstü öğrenciler tarafından algılanması ve kullanılması. S. N. Büyükkantarıcıoğlu, I. Özyıldırım, E. Yazar ve E. Yağlı (Ed.). 27. Ulusal Dilbilim Kurultayı bildirimleri içinde (ss. 72-79). Hacettepe Üniversitesi. <http://dx.doi.org/10.13140/2.1.2253.5686>
- Bayyurt, Y. (2017). Üstsöylem ve kültür etkileşimi. N. Kansu Yetkiner ve M. Şahin (Ed.), *Dilbilim Çeviribilim Yazuları* içinde (ss. 14-24). Anı Yayıncılık.
- Berman, R. A., & Nir-Sagiv, B. (2004). Linguistic indicators of inter-genre differentiation in later language development. *Journal of Child Language*, 31(2), 339-380. <https://doi.org/10.1017/S0305000904006038>
- Beyazyıldırım, D. (2022). *İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen üniversite öğrencilerinin metinlerinde üstsöylem belirleyicileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Biber, D. (2006). *University language: a corpus-based study of spoken and written registers*. Studies in Corpus Linguistics. <https://doi.org/10.1075/sc1.23>
- Burns, N., & Grove, S. K. (1993). *The practice of nursing research: conduct, critique & utilization* (2nd Ed.). Elsevier Science Health Science. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3505315>
- Coupland, N., & Jaworski, A. (2006). *The discourse reader*. Routledge.
- Coşkun, E., & Tiryaki, E. (2011). Tartışmacı metin yapısı ve öğretimi (Argumentative text structure and teaching it), *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 63-73. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/182974>
- Crismore, A. (1983). Metadiscourse: what it is and how it is used in school and non-school social science texts. *Center for the Study of Reading Technical Report*, 273. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED229720.pdf>

- Crismore, A. (1989). *Talking with readers: metadiscourse as a rhetorical act*. Peter Lang.
- Crismore, A., Markkanen, R., & Steffensen, M. S. (1993). Metadiscourse in persuasivewriting: a study of texts written by american and finnish university students.. *Written Communication*, 10(1), 39-71. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2875551>
- Dağ-Tarcan, Ö. (2019). *Sosyal bilimler alanında yazılan Türkçe bilimsel metinlerde kullanılan üstsöylem belirleyicileri*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- De Bernardi, B., & Antolini, E. (1996). Structural differences in the production of written arguments. *Argumentation*, 10 (2), 175-196. <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00180724>
- Dontcheva-Navratilova, O. (2016). Cross-cultural variation in the use of hedges and boosters in academic discourse. *Prague Journal of English Studies*, 5(1), 163-184. <https://sciendo.com/article/10.1515/pjes-2016-0009>
- Esmer, E. (2016). Kaçınsama ve vurgulayıcı dilsel öğelerin seçim propaganda konuşma metinlerindeki kullanımı. *Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, 119. <https://www.researchgate.net/publication/315809507>
- Esmer, E. (2018). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler tarafından üretilen ikna metinlerinde üstsöylem belirleyicilerinin kullanımı. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 216-228. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=792058>
- Fuertes-Olivera, P. A., Velasco-Sacristan, M., Arribas-Bano, A., & Samaniego-Fernandez, E. (2001). Persuasion and advertising English: metadiscourse in slogans and headlines. *Journal of Pragmatics*, 33, 1291-1307. [http://dx.doi.org/10.1016/S0378-2166\(01\)80026-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0378-2166(01)80026-6)
- Gholami, J., Nejad, S. R., & Pour, J. L. (2014). Metadiscourse markers misuses; a study of EFL learners' argumentative essays. *Procedia-social and behavioral sciences*, 98, 580-589. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.03.454>
- Gökçe, B. (2016). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin tartışmacı metin yazma becerileri ile bu becerilere ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An Introduction to functional grammar*. Edward Arnold. [https://www.uel.br/projetos/ppcat/pages/arquivos/RESDOURCES/2004_HALLIDAY_MATTHIESEN_An Introduction to Functional Grammar.pdf](https://www.uel.br/projetos/ppcat/pages/arquivos/RESDOURCES/2004_HALLIDAY_MATTHIESEN_An%20Introduction%20to%20Functional%20Grammar.pdf)
- Hatipoğlu, Ç., & Algı, S. (2017). Contextual and pragmatic functions of modal epistemic hedges in argumentative paragraphs in Turkish. *Metadiscourse in Written Genres* içinde (ss.85-108). Peter Lang.
- Hidayah, T. R. N. I. (2020). *Metadiscourse analysis on Hamilton Wright Mabie's fairy tales*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim Üniversitesi.
- Hyland, K. (1998a). Persuasionand context: the pragmatics of academic metadiscourse. *Journal of Pragmatics*, 30, 437-55. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(98\)00009-5](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(98)00009-5)
- Hyland, K. (1998b). *Boosting, hedging and the negotiation of academic knowledge*, 18(3): 349-382. <https://doi.org/10.1515/text.1.1998.18.3.349>
- Hyland, K. (1998c). *Hedging in scientific research articles*. John Benjamins. <https://typeset.io/papers/hedging-in-scientific-research-articles-kw1g52s24a>
- Hyland, K. (2000). *Disciplinary discourses: social interactions in academic writing*. Longman. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1729669>

- Hyland, K., & Tse, P. (2004). Metadiscourse in academic writing: a reappraisal. *Applied Linguistics*, 25(2), 156-177. <https://doi.org/10.1093/applin/25.2.156>
- Hyland, K. (2005). *Metadiscourse: exploring interaction in writing*. Continuum. <https://www.jstor.org/stable/20108104>
- Kan, M. O. (2016). The use of interactional metadiscourse: a comparison of articles on Turkish education and literature. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 16(5), 1639-1648. . <https://doi.org/10.12738/estp.2016.5.0196>
- Karatay, H., & Okur, S. (2012). Öğretmen adaylarının öyküleyici ve bilgilendirici metinleri özetleme becerileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 399-420. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS243>
- Kawase, T. (2015). Metadiscourse in the introductions of PhD theses and research articles. *Journal of English for academic purposes*, 20, 114-124. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2015.08.006>
- Keleş, H., & Kiriş, A. (2010). Tarihsel tartışma ve tarihsel tartışma metni yazma, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 187-205. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1493945>
- Khedri, M., & Kritsis, K. (2018). Metadiscourse in applied linguistics and chemistry research article introductions. *Journal of Research in Applied Linguistics*, 9(2), 47-73. <https://doi.org/10.22055/ral.2018.13793>
- Kondowe, W. (2014). Hedging and boosting as interactional metadiscourse in literature doctoral dissertation abstracts. *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World*, 5(3), 214-221. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=03297a858645d19564d8440170877e1d2665f1f4>
- Lakoff, R. (1972). Language in context. *Linguistic Society of America*, 907-927. <https://doi.org/10.2307/411994>
- Lautamatti, L. (1978). Observations on the development of the topic in simplified discourse, *AFinLAn vuosikirja*, 71-104. <https://journal.fi/afinlavk/article/view/57428/19416>
- Mahmood, R., Javaid, G., & Mahmood, A. (2017). Analysis of metadiscourse features in argumentative writing by Pakistani undergraduate students. *International Journal of English Linguistics*, 7(6), 78-87. <http://doi.org/10.5539/ijel.v7n6p78>
- Malvey, H. (2017). *Persuasive language in high school students: differences in syntactic complexity in spoken and written language*. Texas Christian University.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul ,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. MEB Yayinevi. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>
- Meier, K. (2017). *Journalismus zum spielen: newsgames als neues digitales genre; theoretische verortung und explorative nutzungsstudie*. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-658-14953-6>
- Morgan, D. L. (2018). *Basic and advanced focus groups*. Sage Publications.
- Nash, W. (1992). *An uncommon tongue*. Routledge.
- Oktar, L., & Cem Değer, A. (1999). Gazete söyleminde kiplik ve işlevleri, *Dilbilim Araştırmaları*, 10, 45-54. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/52704>

- Önel, M. A. (2020). *Türkçe eğitimi alanında yapılmış yüksek lisans tezlerinde kişilerarası üstsöylem belirleyicilerinin betimlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Özkan, M., Tören, H., & Esin, O. (2006). *Yükseköğretimde Türk dili: yazılı ve sözlü anlatım*. Filiz Kitabevi.
- Rustipa, K. (2014). Metadiscourse in Indonesian EFL learners' persuasive texts: a case study at English department, UNISBANK. *International Journal of English Linguistics*, 4(1), 44. <http://dx.doi.org/10.5539/ijel.v4n1p44>
- Schiffrin, D. (1980). Metatalk: Organisational and evaluative brackets in discourse'. *Sociological Inquiry: Language and Social Interaction*, 50, 199-236. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.1980.tb00021.x>
- Soyşekerci, G. (2023). *Üstsöylem belirleyicilerinin farklı metin türlerinde görünimleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Söğüt, S. (2014). *Employment of stance adverbials as hedges and boosters in argumentative essays of native American and nonnative Turkish university students*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Swales, J. (1990). *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge University Press.
- Şen, E. (2019). *Bilimsel makale özetlerinde üstsöylem belirleyicinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Takimoto, M. (2015). A corpus-based analysis of hedges and boosters in English academic articles. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 5(1), 95-105. <http://dx.doi.org/10.17509/ijal.v5i1.836>
- Tarcan, Ö. D. (2017). Türkçe bilimsel metinlerde etkileşimli üstsöylem belirleyicileri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 176-194. https://doi.org/10.1501/sbeder_0000000144
- Tarcan, Ö. D. (2019). *Sosyal bilimler alanında Türkçe yazılan bilimsel metinlerde kullanılan üstsöylem belirleyicileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Tolchinsky, L., Rosado, E., & Aparici, M. (2024). Internal and external appraisals of analytical writing. A proposal for assessing development and potential improvement. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 62(1), 5-36. <https://doi.org/10.1515/iral-2023-0012>
- Toulmin, S. E. (2003). *The uses of argument*. Cambridge university press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511840005>
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları.
- Uccelli, P., Dobbs, C. L., & Scott, J. (2013). Mastering academic language: organization and stance in the persuasive writing of high school students. *Written Communication*, 30(1), 36-62. <https://doi.org/10.1177/0741088312469013>
- Uluçay, Ç., & Hatipoğlu, Ç. (2017). Causal markers in Turkish cause paragraphs. *Metadiscourse in Written Genres: Uncovering Textual and Interactional Aspects of Texts*. Peter Lang. <https://hdl.handle.net/11511/72244>
- Urbanova, L. (2000). Accentuation in authentic English conversation. *Brno Studies in English*, 24, 57-64.

- Uzun, L. (2002). Dilbilim alanında Türkçe yazılan araştırma yazılarında metin dünyasına ilişkin düzenlemeler. *Türkçede bilgi yapısı ve bilimsel metinler* içinde (ss.203-224). Die Blaue Eule.
- Üstüenalp, İ. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi bilim dalında yazılmış lisansüstü tezlerindeki kendini anma üstsöylem belirleyicilerinin betimlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Van Dijk, T. A. (1997). *The study of discourse*. T. A. Van Dijk (Ed.), *Discourse as Structure and Process* içinde (ss. 1-34). Sage Publications. <https://www.scribd.com/document/48490156/Teun-a-Van-Dijk-Discourse-as-Structure-and-Process>
- Vande Kopple, W. J. (1985). Some explanatory discourse on metadiscourse. *College Composition and Communication*, 36, 82–93. <https://doi.org/10.58680/ccc198511781>
- Vassileva, I. (2001). Commitment and detachment in English and Bulgarian academic writing, *English For Specific Purposes*, 20, 83- 102. [https://doi.org/10.1016/S0889-4906\(99\)00029-0](https://doi.org/10.1016/S0889-4906(99)00029-0)
- Williams, J.M. (1981). *Style: ten lessons in clarity and grace*. Longman Publishing Group.
- Williams, R. (1983). *Culture and society*, Columbia University Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Ziggiotto, A. (2016). *Learning to write at university level in Italy: a longitudinal corpus-based study of interpersonal and textual metadiscourse* [Yüksek lisans tezi, Padova Üniversitesi]. https://thesis.unipd.it/bitstream/20.500.12608/20455/1/ANNA_ZIGGIOTTO_2016.pdf

